

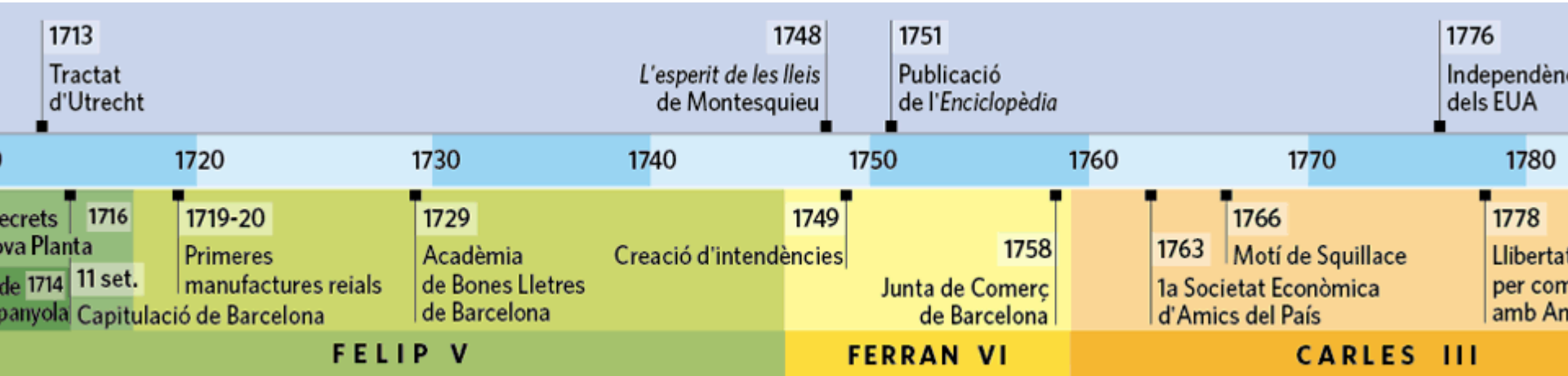
L'ÈPOCA DE LES REVOLUCIONS

Introducció:

Règim

- El segle XVIII europeu va ser un període de transició. D'una banda, es van mantenir les característiques de l'Antic Règim (monarquia absoluta, societat estamental...) i, de l'altra, l'intens impuls demogràfic i econòmic i el creixement de la burgesia van propiciar el desenvolupament de la Il·lustració.
- Ja a la darreria del segle XVII, una revolució a Anglaterra va limitar el poder de la monarquia, i un segle més tard, la creació dels Estats Units d'Amèrica es va fonamentar sobre les bases d'una Constitució.
- L'arribada al tron espanyol de la dinastia dels Borbó va significar la implantació de l'absolutisme. Per a Catalunya, la derrota de l'onze de setembre del 1714 va comportar la fi de les lleis i les institucions pròpies.
- A mitjan segle, les reformes impulsades pels ministres de Carles III van millorar les condicions econòmiques i socials del país. Al seu torn, Catalunya va assentar les bases de l'expansió industrial del segle XIX.

Eix cronològic del segle XVIII.

Mercat del Born de Barcelona al segle XVIII.

- Al començament del segle XVIII, la major part d'Europa estava sota l'Antic Règim. Amb aquest terme definim les societats europees de l'Edat Moderna, que havien superat l'etapa medieval i feudal, però que continuaven mantenint un model de vida basat en l'economia agrària de tipus senyorial, l'absolutisme monàrquic i la societat estamental.

2. SOCIETAT ESTAMENTAL I MONARQUIA ABSOLUTA UNA SOCIETAT DESIGUAL

La societat de l'Antic Règim estava dividida en dos grups ben diferenciats: els privilegiats (la noblesa i el clero) i els no privilegiats (l'estat popular o Tercer Estat).

A més, era una societat tancada, en la qual es pertanyia a un estament per naixement, a excepció del clero, i on l'ascens social era pràcticament impossible.

Els privilegiats

La noblesa tenia la major part de les terres i vivia de les seves rendes. Acumulava riqueses abundants, monopolitzava tots els càrrecs i gaudia de privilegis econòmics (exempció de col·laborar en les obres públiques...) i fiscals (no pagaven impostos i tenien dret a cobrar-los als pagesos).

El clero vivia de les rendes de l'explotació del seu gran patrimoni territorial i del delme (*gravament sobre els productes agraris normalment el 10 per 100 de la colita que els pagesos havien d'entregar a un governant o a l'Església durant EM i l'Antic Règim*). No era un grup homogeni, perquè l'alt clero gaudia dels luxes de la noblesa, mentre que el baix clero provenia de l'estat popular i

Els no privilegiats

L'estat popular (no privilegiats) era la immensa majoria de la població (entre un 90% i un 95%) i agrupava persones molt diferents. No obstant això, les unia la seva oposició als privilegis nobiliaris i al règim senyorial, i la seva reivindicació de la igualtat civil. Estava constituït per:

La burgesia, que incloïa els grans artesans, els comerciants i els banquers. Era el grup econòmicament més actiu i la seva riquesa va augmentar gràcies al creixement econòmic del segle XVIII. Malgrat el seu enriquiment, la burgesia no tenia influència política, estava marginada dels cercles de poder i aspirava a obtenir més poder polític i gaudir de més prestigi social.

Les classes populars urbanes, que agrupaven els treballadors manuals de les ciutats (petits artesans, servents, soldats, obrers de les manufactures...).

Els pagesos, que constituïen el grup més nombrós de la població. Estaven obligats a treballar les terres dels grups privilegiats, als quals pagaven impostos elevats (drets senyorials), i les seves condicions de vida eren molt dures.

LA SOCIETAT ESTAMENTAL

MONARCA ABSOLUT

PRIVILEGIATS
(menys del 5%)

CLERO

alt
clero

baix
clero

NOBLESA

de la
cort

de
províncies

**NO
PRIVILEGIATS**

BURGESIA

rendista

de negocis

rural

CAMPEROLS

propietaris

arrendataris

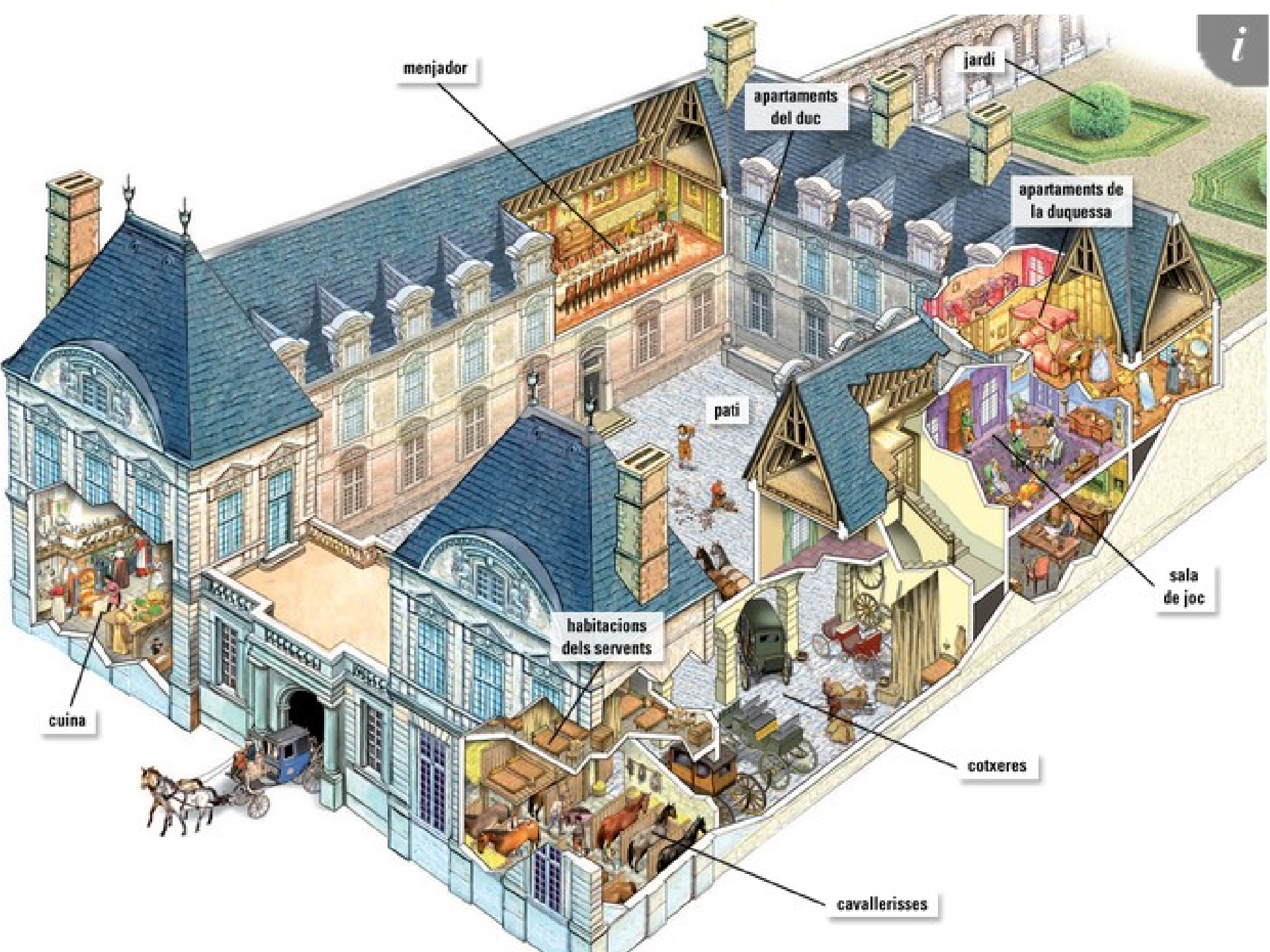
serfs

CLASSES POPULARS URBANES

artesans

servents

obrers

menjador

apartaments del duc

jardi

apartaments de la duquessa

pati

sala de joc

cuina

habitacions dels servents

cotxeres

cavallerisses

LA MONARQUIA ABSOLUTA

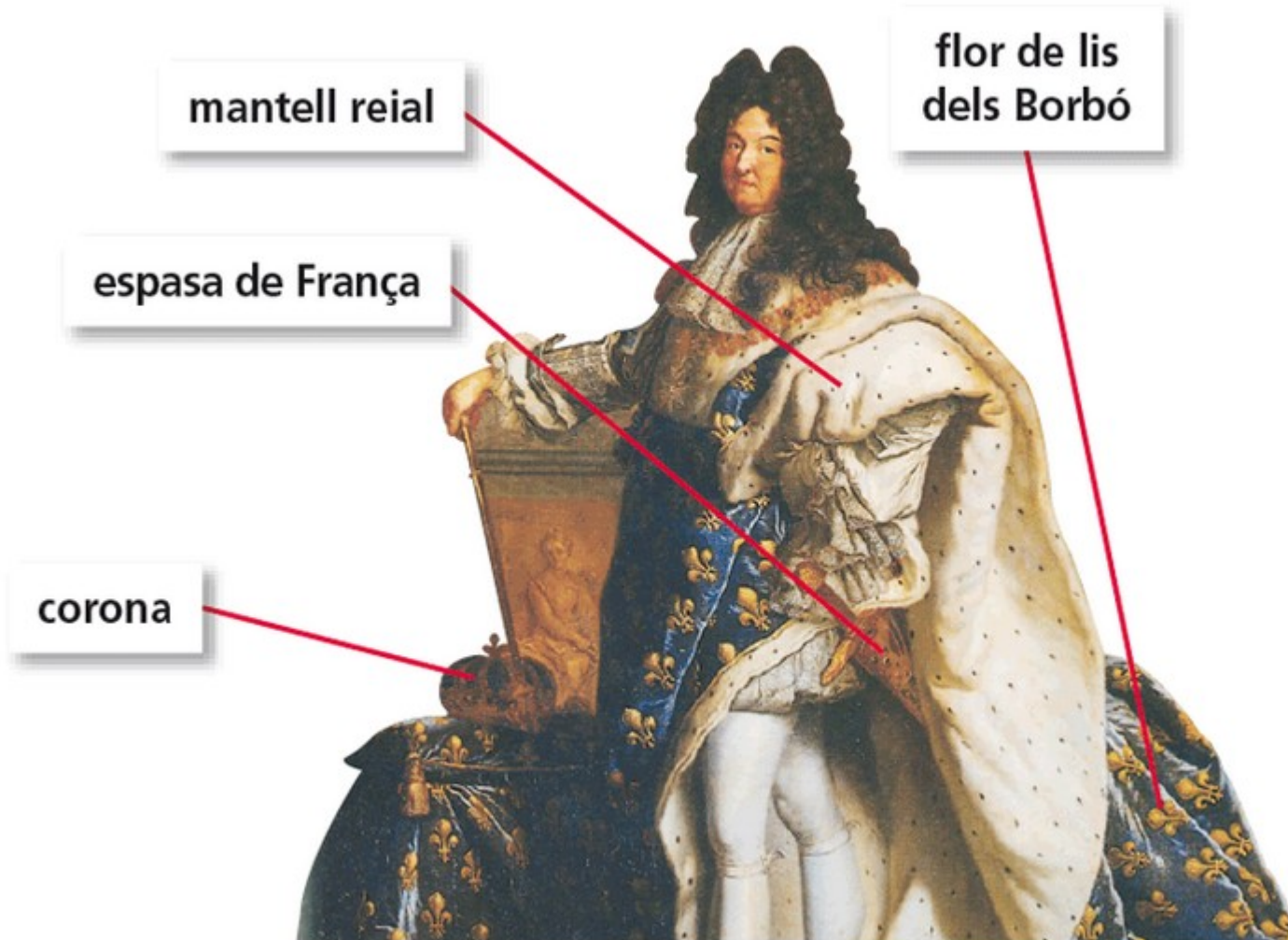
En la societat estamental, el rei tenia un poder absolut. Estava per damunt de tots els habitants del regne, i tots els seus súbdits li estaven sotmesos. La monarquia era hereditària i de dret diví, és a dir, es considerava que l'autoritat del rei provenia directament de Déu, i era en nom de Déu que exercia el poder.

Del monarca depenien totes les institucions de l'Estat: era l'expressió de la llei, l'autoritat màxima del govern, el cap de la justícia i dirigia la política interior i exterior. No se sotmetia a cap control i no compartia la sobirania amb ningú.

Per exercir la seva autoritat, el rei estava auxiliat per unes institucions que l'assessoraven (consells d'Estat) i per una quantitat de funcionaris (burocràcia) que complien les seves ordres.

Tanmateix, alguns afers, com ara la imposició de nous impostos, havien de ser aprovats pels parlaments (els Estats Generals, a França=*reunió dels tres estaments de l'Antic règim: clero-noblesa-tercer estat=el poble*, i les corts, a Espanya). Aquestes institucions havien sorgit a l'Edat Mitjana i integraven representants dels tres estaments. Però els monarques absoluts van evitar la convocatòria dels organismes

Lluís XIV, el Rei Sol, va ser el model de monarca absolut.

Lluís XIV. el Rei Sol. va ser el model de monarca absolut.

4.2. EL DESPOTISME IL·LUSTRAT

Malgrat l'exemple anglès (amb monarquia parlamentària), la majoria dels monarques europeus continuaven exercint un poder absolut.

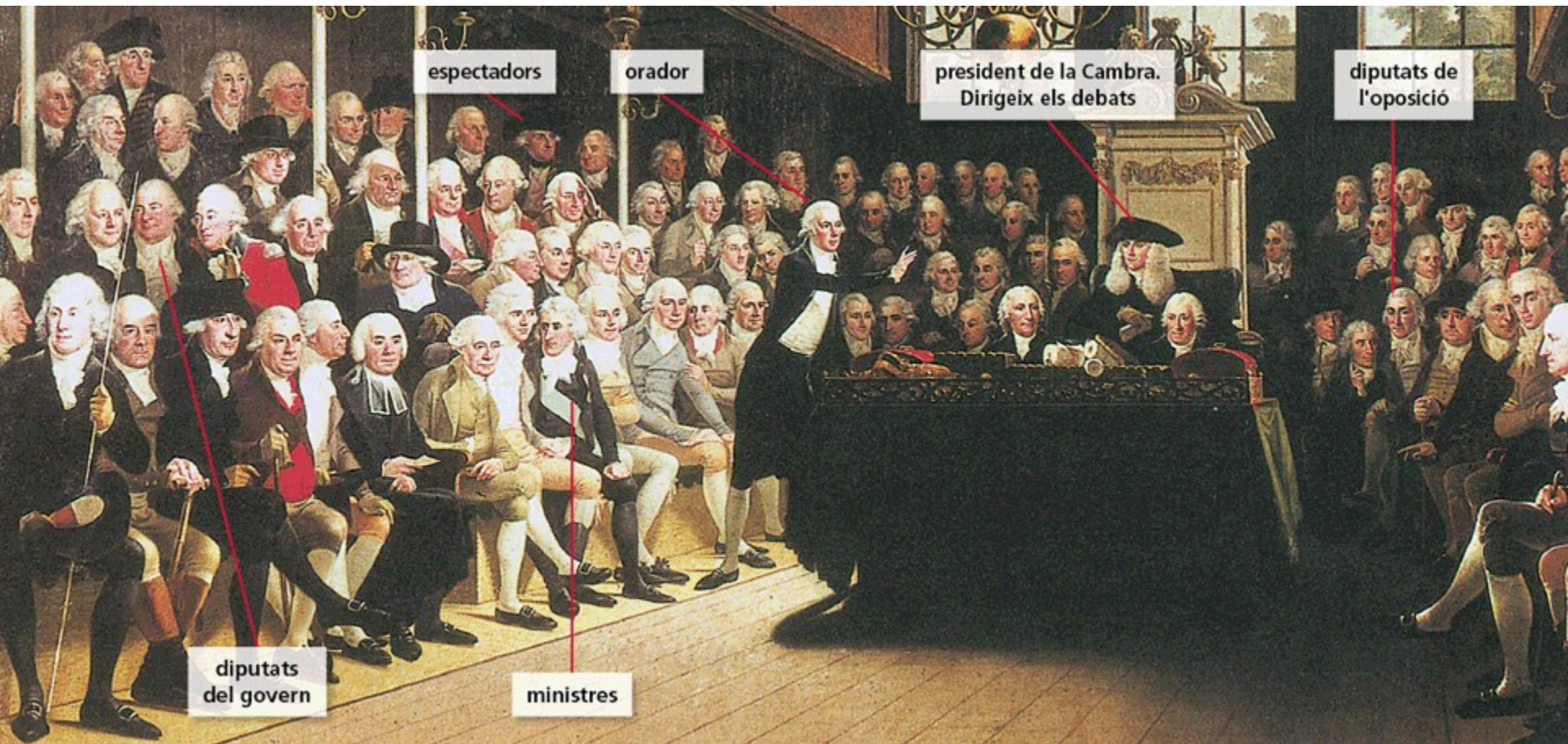
Ara bé, uns quants, com ara Frederic II de Prússia, Maria Teresa d'Àustria, Caterina de Rússia i el monarca espanyol Carles III, van intentar fer compatibles el principi d'autoritat de l'absolutisme amb la idea de progrés, racionalització i modernitat de la Il·lustració. Aquests reis són anomenats monarques il·lustrats.

Els monarques il·lustrats van promoure un cert reformisme amb la voluntat d'actuar a favor del poble, però es reservaven la capacitat de decisió. El lema *Tot per al poble, però sense el poble* defineix perfectament el caràcter del Despotisme Il·lustrat.

La seva política reformista es va caracteritzar per la racionalització de l'administració de l'Estat, la reforma de l'ensenyament, la modernització de l'agricultura, el desenvolupament de les manufactures i la liberalització parcial de la producció i el comerç.

Però no era possible reformar l'economia i mantenir intactes la

Sessió a la Cambra dels Comuns del Parlament britànic. Pintura del segle XVIII.

3. EL PENSAMENT IL·LUSTRAT

QUÈ ÉS LA IL·LUSTRACIÓ?

La Il·lustració és un moviment de caràcter intel·lectual, desenvolupat a l'Europa del segle XVIII, que va posar en qüestió tots els principis de l'Antic Règim.

Els precursors d'aquest moviment són dos pensadors anglesos, John Locke i Isaac Newton. Locke va criticar l'absolutisme i va plantejar, per primera vegada, la divisió de poders. Amb Newton va néixer el mètode científic, basat en l'observació i la comprovació posterior dels fets plantejats.

La Il·lustració defensava la fe absoluta en la raó (intel·ligència humana) com l'únic mitjà per entendre el món. Per a la il·lustració, ni l'autoritat, ni la tradició, ni la revelació* no poden substituir la raó, i tot el que la raó no pot entendre o acceptar ha de ser rebutjat com un engany o una superstició.

Els il·lustrats pensaven que la humanitat, conduïda per la seva intel·ligència, podia assolir el coneixement, que per a ells era la base de la felicitat, objectiu últim de la vida humana. Per això, es mostraven ferm partidaris de l'educació i creien en el progrés humà, és a dir, en la millora gradual de les condicions de vida dels éssers humans.

També van defensar la tolerància com la base de les relacions humanes i van criticar la intransigència religiosa. Malgrat que la

Al·legoria de la societat estamental en un gravat francès del segle XVIII.

ELS FILÒSOFS DE LES LLUMS

Les idees de la Il·lustració van ser propagades per un grup de pensadors, principalment francesos: Montesquieu, Voltaire, Diderot, Rousseau, D'Alambert, etc.

En els seus escrits van defensar els principis de llibertat i d'igualtat per a tots els ciutadans i es van oposar a la societat estamental argumentant que totes les persones neixen lliures i iguals. Per tant, van donar suport a la mobilitat social segons la vàlua i la intel·ligència de cadascú.

El pensament econòmic

Pintura que representa Voltaire dinant amb D'Alembert, Diderot i altres filòsofs il·lustrats i enciclopedistes.

Pel que fa a la teoria econòmica, els il·lustrats van defensar la fisiocràcia i el liberalisme econòmic. Amb dues doctrines s'oposaven al mercantilisme (*política econòmica dels segles XVI-XVII que defensa que perquè un país es pugui enriquir cal que vengui a l'estranger més del que compra de manera que el comerç sigui favorable i entrin metall preciosos com l'or*), que defensava l'acumulació de metalls preciosos com a font principal de riquesa d'un país i que considerava el comerç com l'activitat idònia per aconseguir-la.

En canvi, la fisiocràcia i el liberalisme econòmic defensaven la

El pensament polític

La Il·lustració es va oposar radicalment a l'absolutisme. Les idees d'una sèrie de pensadors, recolzades en les doctrines i en la pràctica de la revolució anglesa del segle XVII, van conformar els principis d'una nova doctrina política que anomenem liberalisme polític.

Entre els principals filòsofs il·lustrats cal destacar:

Montesquieu, que va proposar la divisió de poders (legislatiu, executiu i judicial), amb un èmfasi especial en la independència del poder judicial.

Rousseau, que va definir el contracte social com el resultat d'un pacte entre tots els ciutadans. També va plantejar el principi de sobirania nacional, pel qual el poder emana del lliure consentiment de tots els ciutadans, expressat mitjançant el vot.

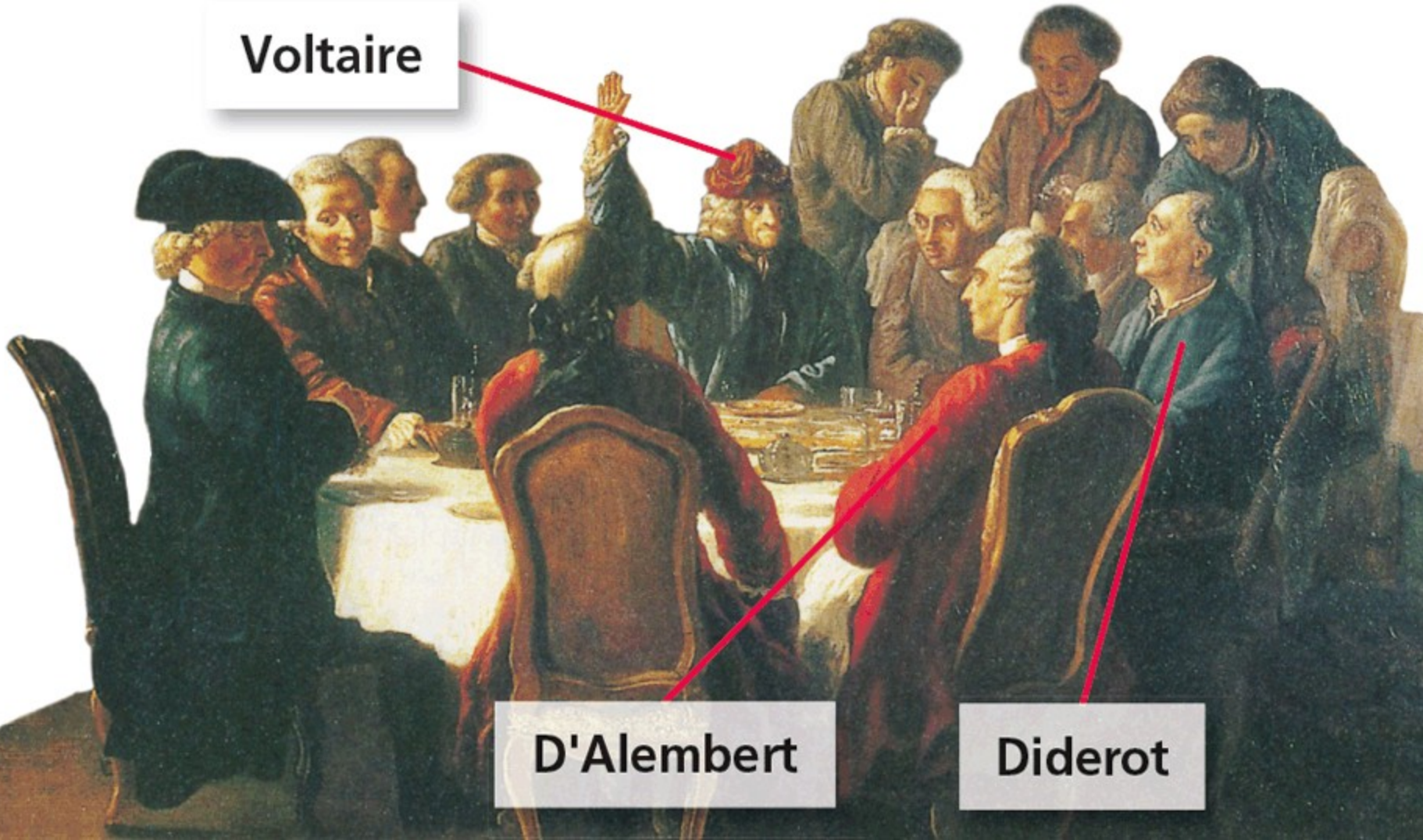
Voltaire, que va defensar la necessitat d'un parlament que limités el poder del rei i d'un sistema fiscal que no recaigués exclusivament sobre el poble.

Pintura que representa Voltaire dinant amb D'Alembert, Diderot i altres filòsofs il·lustrats i enciclopedistes.

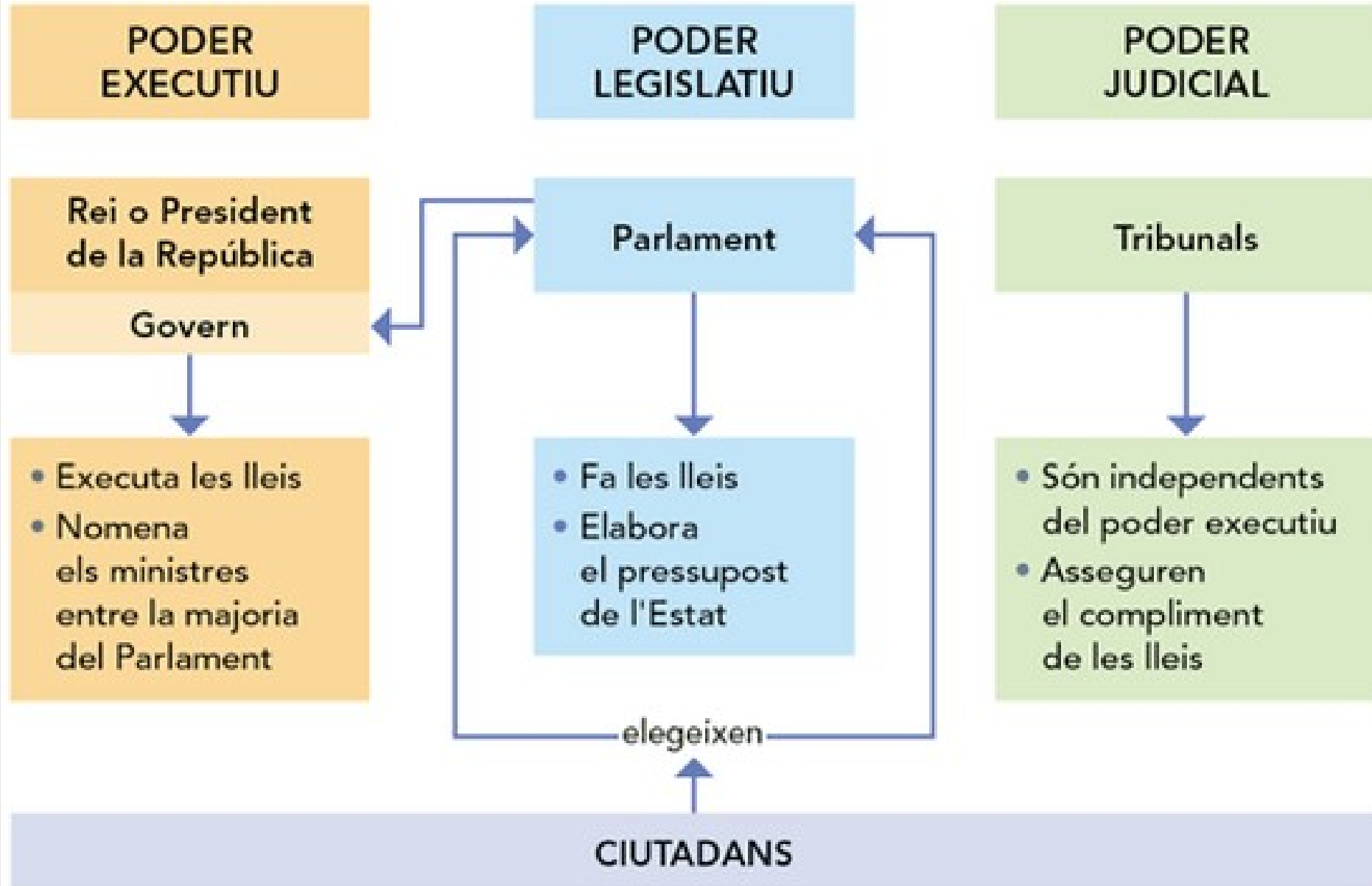
Voltaire

D'Alembert

Diderot

LA SEPARACIÓ DE PODERS

L'ENCICLOPÈDIA

A mitjan segle XVIII, dos pensadors il·lus-trats, Diderot i D'Alembert, van posar en marxa un projecte ambiciós: l'*Enciclopèdia*. Volien publicar una gran obra que reunís tots els coneixements de l'època, fonamentats en la raó i en l'observació de la natura.

L'obra, que es va començar a publicar el 1751, comprenia trenta-cinc volums, en els quals van col·laborar els intel·lectuals més destacats de la Il·lustració.

Malgrat la persecució a què va ser sotmesa, va tenir un gran èxit, fet que va ajudar a la difusió de les idees il·lustrades. També va originar la creació de salons i acadèmies, on s'ex-posaven i es discutien les noves idees.

4. LA FALLIDA DE L'ABSOLUTISME

A la darrereria del segle XVII, a Anglaterra es van produir una sèrie de transformacions polítiques que van limitar el poder de la monarquia absoluta. Al mateix temps, les idees il·lustrades van donar lloc, a molts països, a una sèrie d'experiències reformistes conegudes amb el nom de Despotisme Il·lustrat.

LA REVOLUCIÓ ANGLESA

Des de l'Edat Mitjana, a Anglaterra el poder reial estava limitat per les dues cambres del Parlament: la dels nobles i els clergues (Lords) i la dels burgesos, representants de les ciutats (Comuns). Els monarques necessitaven l'autorització del Parlament per aprovar nous impostos o per declarar la guerra.

Jacob II va ser acollit per Lluís XIV de França el 1688.

La Guerra Civil i la República

Però durant el segle XVII, una nova dinastia, la dels Stuart, va pretendre governar sense el control del Parlament i va detenir i ajusticiar tothom que se li oposés. Aquests fets van donar lloc a una Guerra Civil entre els defensors del Parlament i els de la monarquia absoluta. El 1649, el rei Carles I va ser ajusticiat i es va proclamar la República.

Oliver Cromwell, l'impulsor principal del canvi polític, va acabar transformant la República en una dictadura militar. L'any 1660, després de la mort de Cromwell, el Parlament va restablir la monarquia.

La limitació del poder del rei

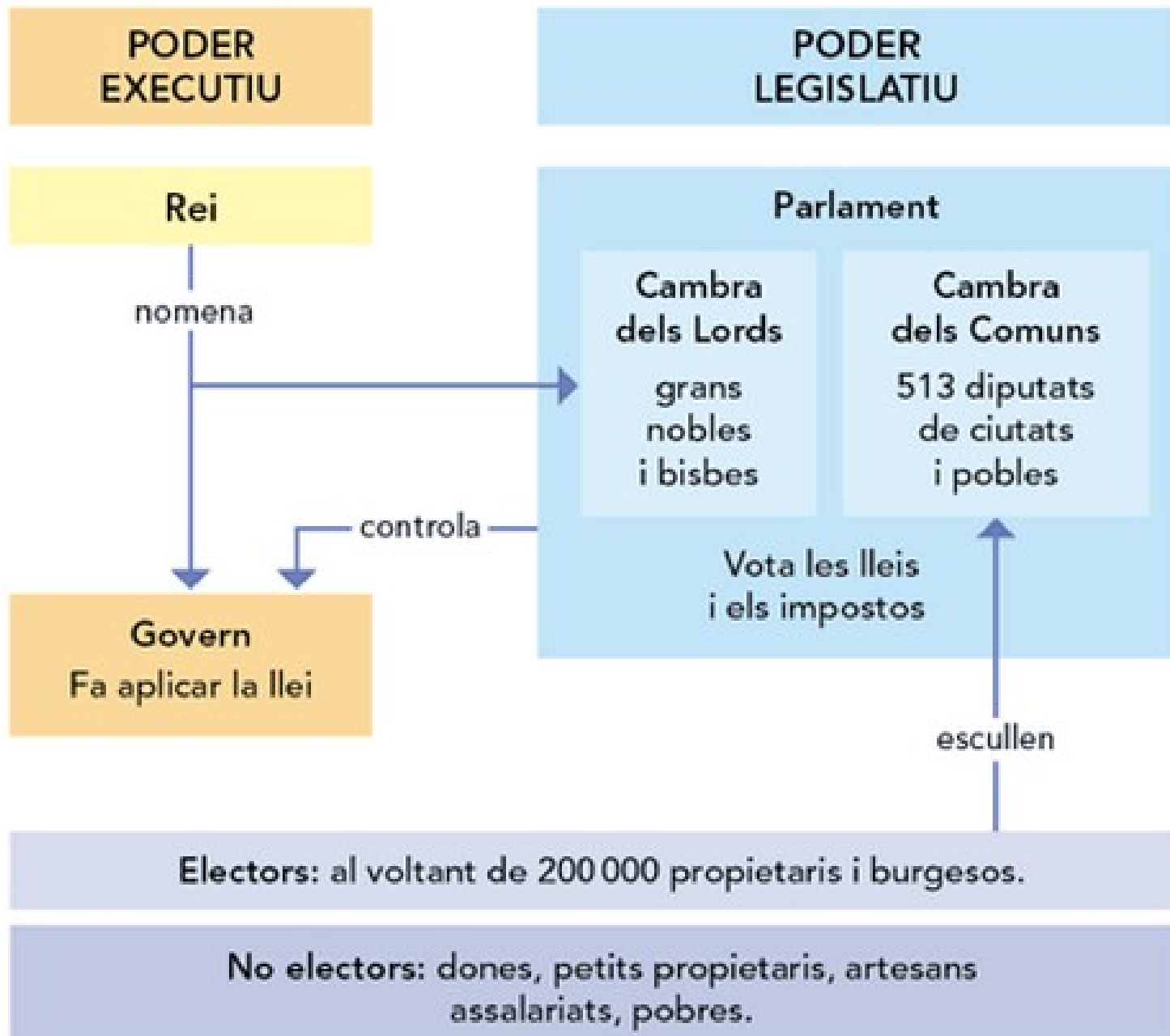
Carles II, el nou rei d'Anglaterra, va haver d'acceptar el control del Parlament que, el 1679, va votar a favor de l'*habeas corpus*. Aquest text garantia les llibertats individuals i impedia al rei qualsevol detenció arbitrària.

El 1689, la política absolutista del nou monarca Jacob II i la seva fe catòlica van provocar una segona revolució que va posar fi definitivament als Stuart. El Parlament va oferir la corona al príncep holandès Guillem d'Orange, gendre del rei, de fe protestant i disposat a jurar la Declaració de Drets (*Bill of Rights*), que limitava els poders de la monarquia.

A partir d'aquell moment, Anglaterra va ser el primer país amb una monarquia de poder limitat: el sobirà estava condicionat pel Parlament, que a més elegia el primer ministre d'entre els seus membres. El poder executiu i el poder legislatiu estaven separats, i un tercer poder, la justícia, era independent. A més, els ciutadans tenien garantida la defensa de les seves llibertats individuals.

La monarquia parlamentària britànica es va convertir

EL SISTEMA POLÍTIC ANGLÈS

5. LA REVOLUCIÓ

AMERICANA

LA GUERRA D'INDEPENDÈNCIA AMERICANA

Les tretze colònies angleses de la costa est de l'Amèrica del Nord van protagonitzar durant el segle XVIII la primera insurrecció colonial contra una metròpoli i van constituir el primer exemple de govern fonamentat sobre els principis d'igualtat i llibertat.

Els habitants d'aquestes colònies, coneixedors del procés polític de la Gran Bretanya i animats per les idees il·lustrades que els arribaven d'Europa, es van enfrontar a la metròpoli en defensa dels seus interessos i dels seus drets.

Els colons americans s'oposaven a les taxes i als impostos (especialment sobre el te), i al monopoli comercial que Gran Bretanya exercia sobre el seu territori. Com que la llei no els atorgava cap representació al Parlament de Londres, van declarar la seva intenció de no obeir unes lleis que els seus representants no havien votat.

El 4 de juliol de 1776, delegats de les tretze colònies, reunits a la ciutat de Filadèlfia (Pennsilvània), van redactar la Declaració d'Independència dels Estats Units d'Amèrica, el preàmbul de la qual va ser escrit per Thomas Jefferson.

Aquesta declaració expressa els principis que van impulsar la

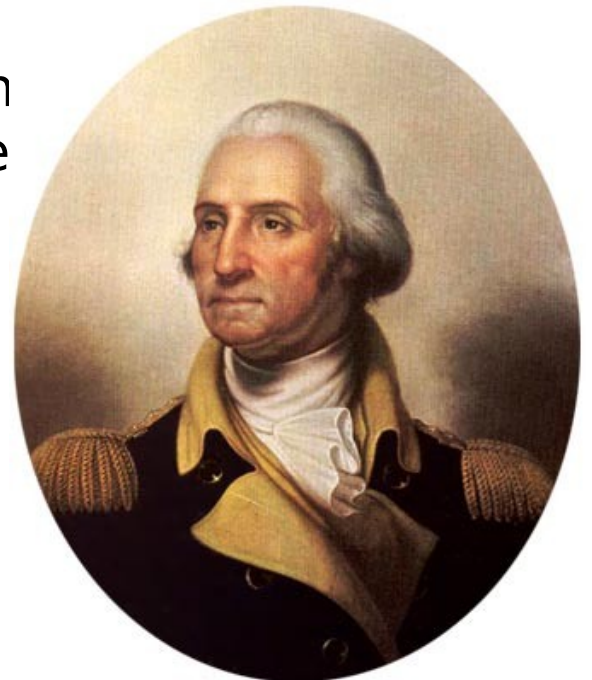
George Washington

Nascut al 1732, era un dels terratinents més rics de Virgínia.

Va formar part de l'exèrcit britànic fins que, en desacord amb l'actitud de la metròpoli respecte de les colònies, el va abandonar i es va convertir en un dels líders dels colons contra les polítiques britàniques.

Després del motí del te, va ser nomenat comandant en cap de l'exèrcit format pels colons. Va contribuir decisivament a la victòria de les colònies, superant en estratègia en el camp de batalla l'oponent britànic.

Després de la creació dels Estats Units, en primer president el 1789, i es va mantenir al 1797.

Colons americans disfressats d'indígenes en protesta contra els impostos elevats.

LA FORMACIÓ DELS ESTATS UNITS

La guerra contra la metròpoli va ser llarga, i els insurgents van comptar amb l'ajuda de voluntaris europeus, entusiasmats per les seves idees de llibertat. La Gran Bretanya va reconèixer la independència del territori americà el 1783, després de la derrota a la batalla de Yorktown.

El nou Estat, que agrupava les tretze colònies que s'havien revoltat contra la Gran Bretanya, va adoptar el nom d'Estats Units d'Amèrica, i George Washington, un general de l'exèrcit insurgent, en va ser proclamat primer president.

El 1787, el nou Estat americà va redactar la primera Constitució escrita de la història. El text constitucional assegurava la separació de poders (executiu, legislatiu i judicial), i establia una forma de govern republicana, amb amplis poders per al president, i un Parlament bicameral (Congrés i Senat). Organitzava l'Estat amb un model federal en el qual els tretze estats tenien una capacitat àmplia d'autogovern (justícia, ensenyament, policia...).

Per sobre dels estats, se situava el govern federal, responsable dels afers exteriors, de la defensa, de les finances i de la moneda del nou país.

La Constitució es completava amb una Declaració de Drets que garantia la llibertat de religió, de premsa, d'expressió, de reunió

Els Estats Units el 1776.

2. ELS INICIS DE LA REVOLUCIÓ FRANCESA (1789-1792)

LES CAUSES DE LA REVOLUCIÓ

A la darrereria del segle XVIII, França estava sumida en una profunda crisi econòmica i social. D'una banda, una sèrie de males collites successives va provocar l'alça del preu dels aliments i el consegüent descontentament popular. I de l'altra, la burgesia, enriquida pel creixement econòmic del segle XVIII, estava descontenta davant la seva marginació política, perquè només els privilegiats podien ocupar càrrecs i gaudir de reconeixement social.

A més, la monarquia estava sumida en una crisi financera profunda, a causa de les elevades despeses de l'Estat i de la cort i, també, del cost de l'ajuda francesa a la independència dels Estats Units. La solució al dèficit de l'Estat passava per una reforma fiscal que obligués l'aristocràcia a pagar impostos, però el monarca absolut tenia por de descontentar els privilegiats, que constituïen el seu suport social principal.

EL PRESSUPOST DE LA MONARQUIA FRANCESA (1788)

DESPESES

(622 milions de lliures)

INGRESSOS

(504 milions de lliures)

L'ESCLAT REVOLUCIONARI

La Revolució Francesa es va iniciar el 1789 amb una revolta dels privilegiats, que es van negar a acceptar el pagament de nous impostos i van exigir a Lluís XVI que convoqués els Estats Generals*, l'únic organisme que podia aprovar una reforma fiscal.

Els Estats Generals es van obrir a Versalles el maig del 1789, presidits pel rei i formats pels representats de la noblesa, del clero i del Tercer Estat. La negativa dels privilegiats d'acceptar una major representació del Tercer Estat i que el vot fos per persona i no per estament va fer que els diputats de l'estat popular abandonessin la reunió dels Estats Generals.

Reunits en un pavelló de Versalles (*Jeu de Paume*), els representants del Tercer Estat es van erigir en Assemblea Nacional (representants de la nació) i es van comprometre a elaborar una constitució que reflectís la voluntat de la majoria dels francesos.

El poble de la ciutat de París va sortir al carrer per donar suport a les propostes de la nova Assemblea i, per por que les tropes reials detinguessin els seus diputats, el 14 de juliol una multitud va assaltar la presó de la Bastilla per apoderar-se de l'arsenal d'armes que s'hi custodiava. El moviment revolucionari també es va estendre al camp, en forma d'una revolta antisenyorial (la *Grande Peur*), que va comportar la crema de moltes residències nobiliàries.

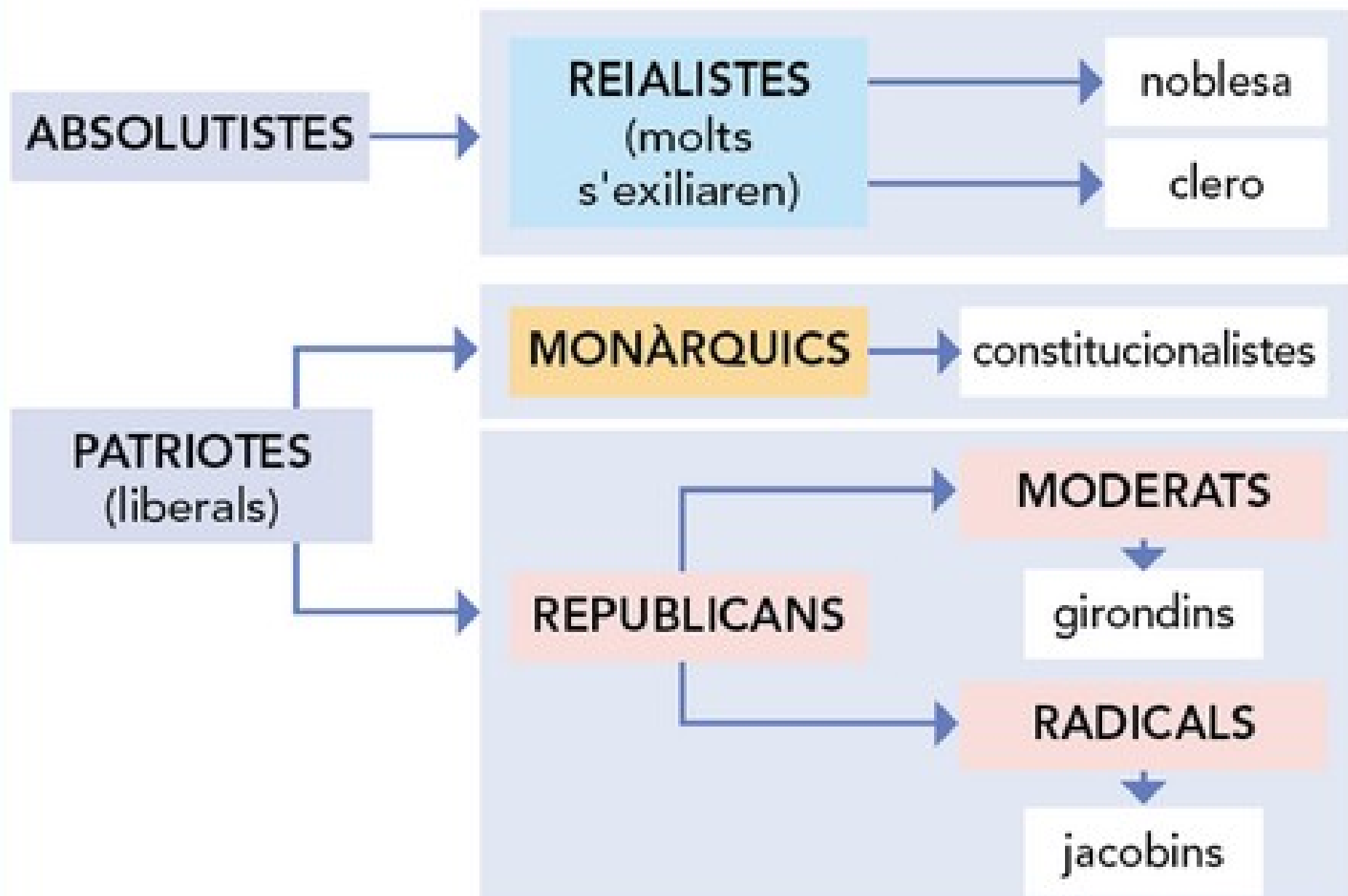
L'esclat de revoltes a les ciutats i al camp va fer evident el descontentament popular i el suport als diputats del Tercer Estat.

LES FASES DE LA REVOLUCIÓ

L'Assemblea Nacional va iniciar el procés de transformar França en un sistema liberal, que es va desenvolupar en diferents fases, a causa principalment de l'oposició del rei i dels privilegiats. En aquestes etapes es van posar en pràctica diverses propostes per organitzar l'Estat i la societat liberals:

- La monarquia constitucional (1789-1792). Tenia el suport de la burgesia conservadora que aspirava a arribar a un acord amb el rei i amb els privilegiats per abolir l'Antic Règim i imposar un liberalisme restringit (censatari).
- La república democràtica (1792-1794). Davant la negativa del monarca i dels privilegiats a acceptar els canvis revolucionaris, la burgesia radical i els sectors populars van proclamar la República. A més, van emprendre una transformació més profunda de la societat en un sentit democràtic (sufragi universal masculí) i igualitari (lleis socials).
- La república burgesa (1794-1799). Davant la radicalització de la Revolució, la burgesia moderada va implantar una altra vegada el liberalisme censatari.

ELS GRUPS POLÍTICS DURANT LA REVOLUCIÓ

LA MONARQUIA CONSTITUCIONAL (1789-1792)

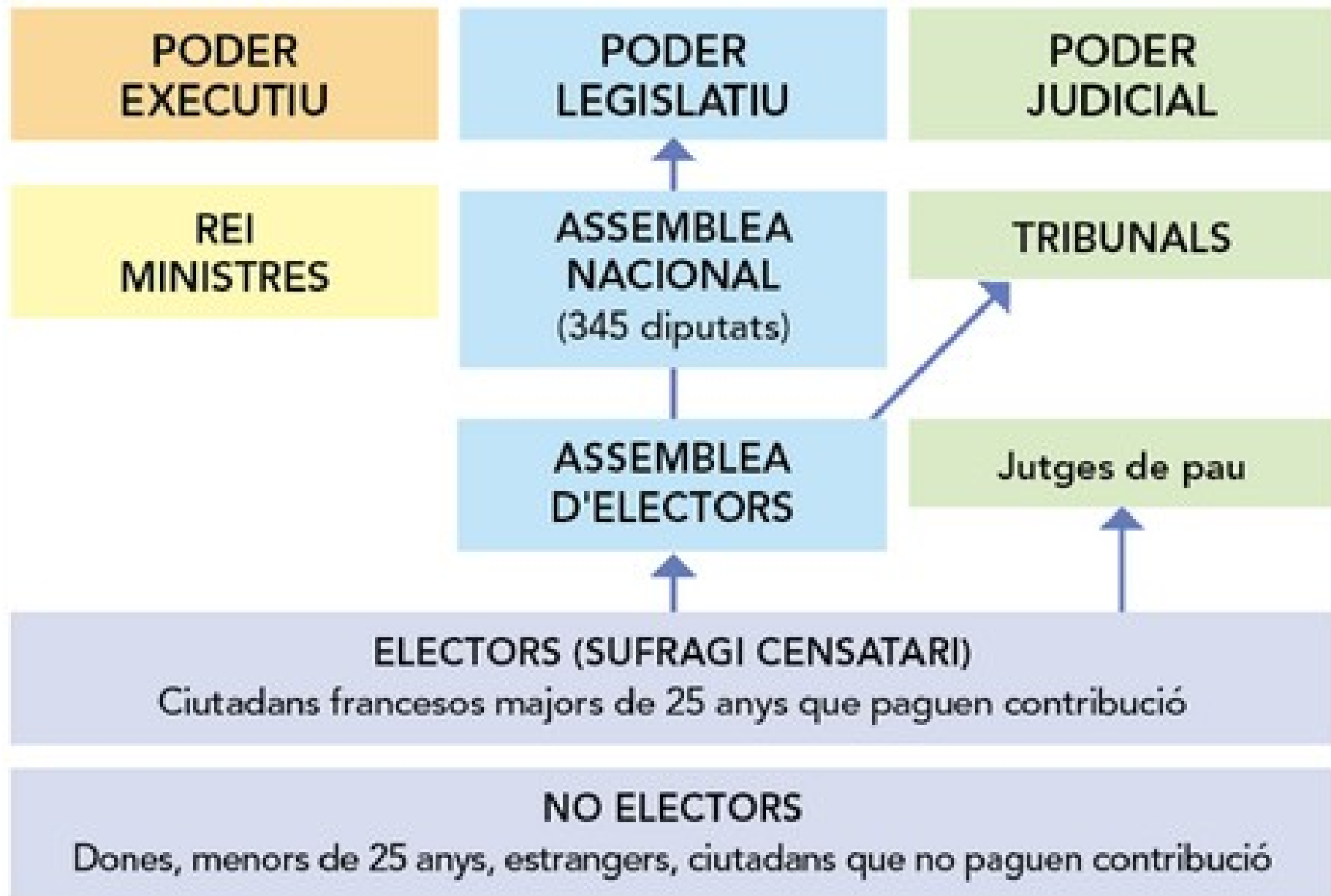
La nova Assemblea Nacional Constituent va iniciar un procés reformista per abolir l'Antic Règim i convertir França en una monarquia constitucional i parlamentària. El 4 d'agost del 1789 va decretar l'abolició del feudalisme i el 26 va promulgar la Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà, que reconeixia com a drets inalienables les llibertats individuals, així com la igualtat davant la llei i els impostos.

L'any 1791, es va promulgar una Constitució, que va exemplificar els ideals del liberalisme polític: separació de poders, sobirania nacional i igualtat legal dels ciutadans, però reservava al rei el dret de veto (*dret a oposar-se a l'entrada en vigor d'una llei aprovada pel l'Assemblea o el Parlament*). També es va establir el sufragi indirecte (*mètode d'elecció en què els representants escollits elegiran el càrrec públic corresponent*) i censatari.

Després de l'aprovació del text constitucional, es va formar una Assemblea Legislativa en la qual es van redactar noves lleis per garantir la igualtat de tots els ciutadans, prohibir la tortura, obligar la noblesa a pagar impostos i abolir els gremis. Per defensar les conquestes de la Revolució davant dels defensors de l'absolutisme, es va crear un nou exèrcit (Guàrdia Nacional).

Finalment, amb l'objectiu de solucionar la crisi financera, es van

LA CONSTITUCIÓ DE 1791

3. LA PRIMERA REPÚBLICA FRANCESA (1792-1799)

LA REPÚBLICA DEMOCRÁTICA (1792-1794)

L'oposició de la família reial i dels privilegiats a acceptar els canvis proposats per l'Assemblea Nacional es va manifestar arran de la fugida de París de Lluís XVI per unir-se a l'exèrcit austríac, que planejava envair França i restablir l'absolutisme (fugida de Varennes, juny del 1791).

Malgrat que el rei va ser descobert i detingut, l'abril del 1792 els austríacs van envair França i van arribar a les portes de París.

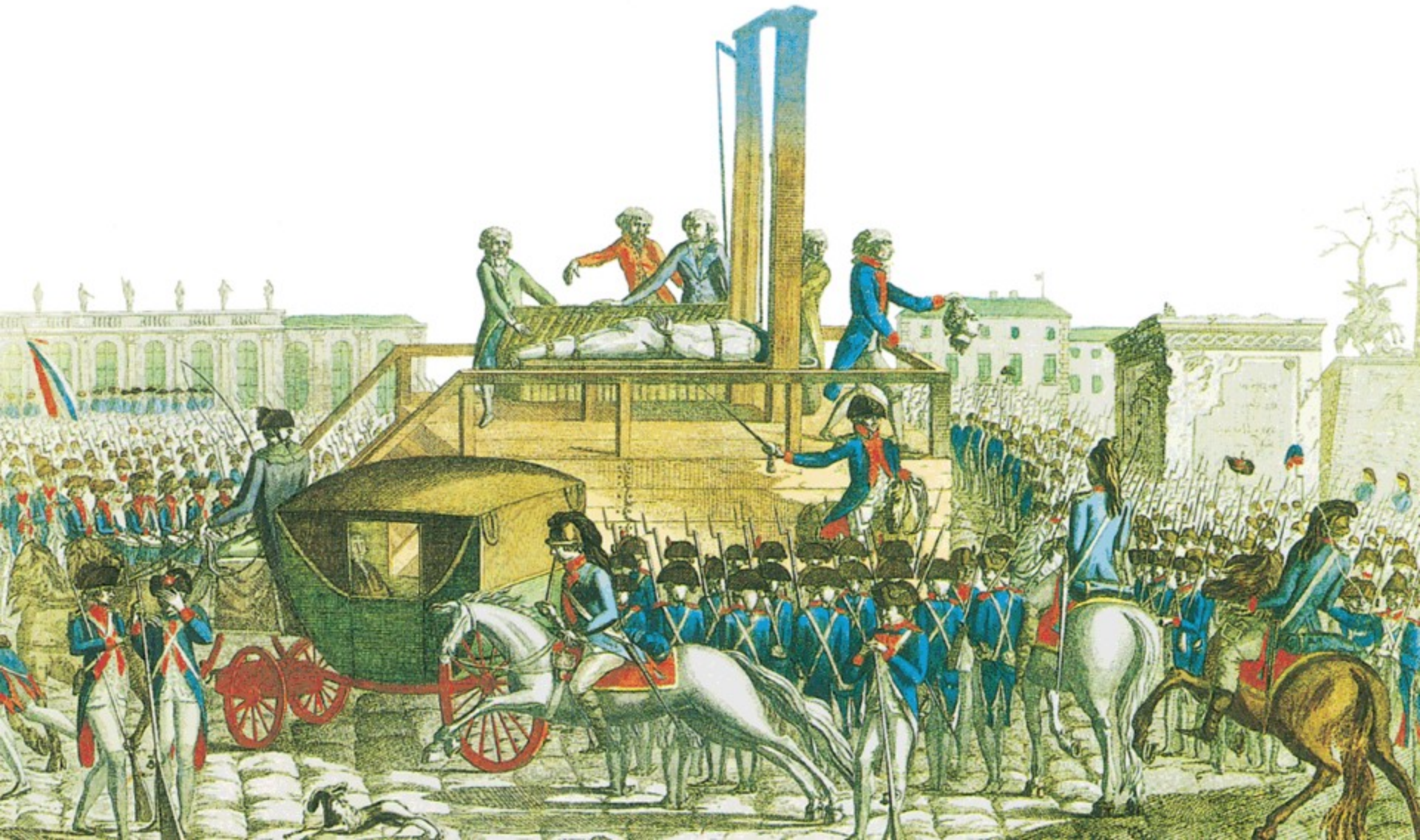
La Convenció girondina

La situació va originar un clima de revolta entre els *sans-culottes*, que, el 10 d'agost del 1792, van assaltar el palau reial, van empresonar el monarca i van proclamar la República (setembre del 1792).

La República va quedar en mans dels girondins(*grup de diputats de l'Assemblea Nacional i de la convenció francesa 1792 integrat per una burgesia moderada que defensaven la llibertat i el dret a la propietat*) i es va crear una Convenció Nacional* elegida per sufragi universal masculí. La nova assemblea va iniciar un judici contra Lluís XVI i la reina Maria Antonieta, que van ser acusats de traïció, condemnats i executats a la guillotina.

La mort del rei va provocar l'aliança de les monarquies europees, que van formar unacoalició absolutista contra França, mentre que a l'interior del país van esclatar revoltes contrarevolucionàries i conspiracions reialistes.

Execució de Lluís XVI el 21 de gener del 1793 (gravat del segle XVIII). La seva esposa, Maria Antonieta, va ser executada el 16 d'octubre.

La Convenció jacobina

El mes de juny del 1793, davant les amenaces que planaven sobre la revolució, els jacobins (*membres del club revolucionari que va dirigir la vida política de França durant la Convenció republicana després de desplaçar els girondins. Defensaven l'aliança amb les classes populars i el dret a la igualtat. Un dirigent important fou Robespierre*) van aconseguir el poder i la revolució va entrar en la fase més radical. Es va promulgar una nova constitució basada en la democràcia social: sobirania popular, sufragi universal directe i dret a la igualtat. L'executiu va quedar en mans d'un Comitè de Salvació Pública, que va atorgar tot el poder a Robespierre, un destacat dirigent jacobí.

Per plantar cara a l'amenaça exterior, es va organitzar un nou exèrcit (es va decretar un reclutament forçós de tots els homes solters d'entre 18 i 25 anys) i, per derrotar els contrarevolucionaris, es va impulsar la política del Terror. El Comitè va suspendre les llibertats i uns tribunals revolucionaris van castigar amb la presó o amb la mort a la guillotina els que s'oposaven al govern (Llei de sospitosos).

Per respondre a les demandes dels *sans-culottes*, el Comitè de Salvació Pública va aprovar una sèrie de lleis socials: el control dels preus i dels salaris (Llei del màxim), la distribució de béns dels contrarevolucionaris entre els indigents, la venda de les terres del clero i la instrucció obligatòria. A més, es van tancar

Qui eren els *sans-culottes*?

Eren un grup sociopolític integrat per les classes populars: artesans, petits comerciants i treballadors assalariats, pertanyien als grups més humils. Defensaven el republicanisme i la igualtat econòmica i social. Van ser protagonistes de la Revolució, i van donar un impuls decisiu a la seva radicalització arran de la revolta popular d'agost de 1792, que va donar pas a la Convenció Nacional

S'anomenaven així perquè duien pantalons en comptes de calçons (culottes-pantalons lligats sota el genoll) , que era el que duien les classes benestants.

Gravat del 1793.

escarapela tricolor:
simbolitza la França
revolucionària

pica:
simbolitza
el poble en
armes

pantalons
llargs

La caiguda dels jacobins

L'estiu de l'any 1794, els perills van disminuir: les revoltes interiors havien estat sufocades i els exèrcits francesos s'imposaven als de la coalició estrangera. Però la radicalització de la revolució, el Terror i el govern dictatorial dels jacobins van provocar l'oposició de gran part de la població, sobretot de la burgesia, que veia perillar la seva hegemonia social.

Així, el juliol del 1794, el mes Termidor segons el calendari revolucionari, l'alta burgesia va propiciar un cop d'Estat per posar fi a la radicalització de la revolució. Robespierre i altres líders jacobins van ser enderrocats i executats.

LA REPÚBLICA BURGESA (1794-1799)

Després del cop d'Estat, la burgesia conservadora va tornar a agafar el control de la revolució amb el propòsit de retornar als principis del 1791.

Per a això, va clausurar el club dels jacobins, va derogar la Constitució del 1793, va anul·lar les lleis jacobines i va promoure el retorn dels exiliats a causa del Terror. Es va elaborar una nova constitució (1795), que atorgava el poder executiu a un govern col·legiat (**Directori**), restablia el sufragi censatari i confiava el poder legislatiu a dues cambres: el Consell dels Cinc-cents i el Consell dels Ancians.

El liberalisme de la nova república se situava entre l'absolutisme i la democràcia social dels jacobins. Per tant, va haver de fer front a l'oposició tant de l'aristo-cràcia, que pretenia instaurar una altra vegada la monarquia i recuperar els seus antics privilegis, com de les classes populars, que donaven suport al retorn dels jacobins.

En aquest context de crisi política i social, i en plena guerra contra les potències absolutistes d'Europa, l'exèrcit va ser l'única institució capaç d'imposar l'ordre a l'interior del país i derrotar els exèrcits invasors.

L'any 1799, un jove general, Napoleó Bonaparte, amb el suport de la burgesia, va protagonitzar un cop d'Estat que va posar fi al

Qui era Napoleó?

Napoleó Bonaparte (1769-1821) va nèixer a Còrsega en el si d'una família modesta. Va entrar molt jove en l'exèrcit i ja era general amb tan sols 25 anys.

Partidari de la Revolució, va comandar les tropes que van impedir un cop d'Estat realista el 1795. Es va convertir en un dels generals més brillants i de prestigi gràcies a les seves conquestes a Itàlia i Egipte. Va ser aclamat com un heroi.

Un saló de París en un gravat del segle XVIII. Durant el Directori, les classes altes que van sobreviure al Terror van imposar novament el gust pels vestits exuberants i el luxe en els costums.

DESCOBREIX: LES DONES I LA REVOLUCIÓ FRANCESA

Les dones van participar activament en els esdeveniments de la Revolució i van reivindicar els mateixos drets civils i polítics que els homes. Malgrat que alguns il·lustrats, com ara Condorcet, van reclamar el reconeixement dels drets de la dona, la pràctica revolucionària els els va negar.

La Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà del 1789 i la Constitució del 1791 no reconeixien a les dones molts dels drets legals i polítics adquirits pels homes, i les van convertir en ciutadanes passives perquè les privaven del dret a votar. Durant l'etapa jacobina (1793), es va arribar a prohibir els clubs de dones i es van executar algunes de les dones que els lideraven. Més endavant, el Codi civil napoleònic (1804) va negar a la dona els drets civils.

Malgrat que les dones es van beneficiar d'algunes reformes socials (matrimoni civil, dret al divorci, etc.), no van aconseguir la igualtat legal i van ser excloses de la vida política. Va ser llavors quan la veu de les dones es va començar a expressar de manera col·lectiva a favor de la igualtat legal entre sexes.

Claire Lacombe, una actriu francesa, va fundar un club patriòtic de dones: la Societat de Republicanes Revolucionàries. Aiguada del 1791.

EL CODI CIVIL NAPOLEÒNIC I LA DONA

Es reconeixen els drets de qualsevol ciutadà francès, però es restringeixen al mínim els drets de les dones.

El marit ha de mantenir econòmicament la dona casada, i aquesta ha d'obeir el seu marit.

L'autoritat (pàtria potestat) sobre els fills recau sobre el pare.

El marit ha d'administrar els béns de la seva dona i els de la família.

La dona necessita l'autorització del seu marit per a qualsevol acte jurídic (actuar com a demandant en un judici) i per treballar.

La dona no pot contractar ni disposar dels seus béns sense el consentiment del seu cònjuge.

L'adulteri femení és més greu penalment que el masculí.

4. EL PERÍODE NAPOLEONIC

(1799-1815)

NAPOLEÓ: DE CÒNSOL A EMPERADOR

L'any 1799, Napoleó va ser nomenat cònsol, va posar fi al Directori i va inaugurar el Consolat(1799-1804). Aquesta nova etapa es va caracteritzar per un govern personalista i autoritari reflectit en la Constitució del 1800, que no considerava la separació de poders ni incloïa una declaració de drets. El seu objectiu era posar fi a la revolució i establir un sistema polític que consolidés algunes de les conquestes revolucionàries.

Napoleó es va proposar donar estabilitat a França mitjançant un govern que representés els interessos de la burgesia i allunyés del poder els sectors polítics més radicals. En primer lloc, va restablir el liberalisme econòmic, que protegia la iniciativa privada i els interessos de la burgesia. Per impulsar la indústria i el comerç, va crear el Banc de França i va emetre bitllets bancaris, paper moneda, que es podia usar per pagar com s'havien usat fins aleshores només les monedes. En segon lloc, va buscar la reconciliació dels francesos, va permetre el retorn dels exiliats que acceptessin el nou ordre i va firmar un Concordat amb l'Església

En l'àmbit jurídic, va elaborar una sèrie de codis (civil, penal i de comerç) que van servir per dotar França d'un conjunt homogeni de lleis. També va reordenar l'administració de l'Estat en un sentit centralitzador amb la creació de les prefectures, que feien complir les ordres del govern a les províncies. Finalment, va reformar la Hisenda i el sistema d'ensenyament amb la creació dels liceus (escoles) de l'Estat.

Napoleó se sentia tan poderós que el 1802 es va fer nomenar cònsol vitalici i el 1804 es va coronar emperador.

Dominique Ingres: Napoleó I al tron imperial, 1 gran luxe i cerimonial, i es va envoltar de burg

LA CONQUESTA DE L'IMPERI

El prestigi i el poder de Napoleó es van fonamentar en la seva extraordinària capacitat militar que li va permetre derrotar els monarques absoluts europeus (Rússia, Àustria, Nàpols, Holanda, Prússia, Gran Ducat de Varsòvia...) i conquerir una gran part d'Europa.

El 1811 l'imperi napoleònic s'estenia d'Alemanya a Espanya i, excepte la Gran Bretanya, bona part de la resta d'Europa era sota el control de França.

A tots els països annexats o sota influència francesa, els monarques absoluts van ser destronats i s'hi van imposar les idees revolucionàries: la supressió dels drets senyorials, dels delmes i dels privilegis nobiliaris, i la consagració de la llibertat i de la igualtat legal. També es va proclamar la llibertat econòmica, el dret a la propietat i la llibertat religiosa.

Caricatura francesa del 1793 que representa com la força de la Revolució enderroca els monarques absoluts d'Europa.

gorra frígia,
símbol de la
República Francesa

monarques europeus

la força de
la Revolució

Europa el 1811.

LA CAIGUDA DE NAPOLEÓ

Les campanyes militars napoleòniques van contribuir a l'expansió de les idees liberals per Europa. Però, al seu torn, els exèrcits francesos van sot-metre per la força les nacions ocupades i van col·locar al tron familiars de Napoleó o generals del seu exèrcit. A més, van afavorir els interessos materials de França (cobrar impostos, fer negocis o apropiar-se de les riqueses) per damunt dels ideals revolucionaris. Tot això va desencadenar forts sentiments nacionals contra la França invasora.

Així, a gran part dels territoris ocupats van sorgir moviments de resistència a la invasió protagonitzats pels anomenats patriotes, que moltes vegades també s'identificaven amb els ideals antiabsolutistes i liberals. L'aixecament protagonitzat pels espanyols el 1808, contra la invasió i la imposició d'un rei estranger (Josep Bonaparte), va marcar l'inici del declivi de l'imperi napoleònic.

El 1814, després de ser vençut a Rússia i a Espanya, Napoleó va abdicar i va ser exiliat a l'illa d'Elba, d'on va sortir el 1815 per reprendre el poder durant un període breu (Cent Dies). Després de ser derrotat a Waterloo pels exèrcits britànic i prussià (18 de juny del 1815), va abdicar una altra vegada i va ser desterrat a l'illa de Saint Helena, on va

LA INFLUÈNCIA DE LA REVOLUCIÓ FRANCESA A EUROPA

Transformació de la societat

- Igualtat civil
- Abolició del feudalisme
- Consecució de llibertats individuals

Oposició a la dominació francesa en territoris ocupats

Afirmació del nacionalisme

Transformació del poder

- Fi de l'absolutisme
- Sobirania nacional
- Constitució
- Unificació legislativa (codis)
- Centralització administrativa
- Educació pública

Saqueig de la ciutat de Roma per les tropes napoleòniques durant la campanya d'Itàlia portada a terme entre el 1796 i el 1797, segons un gravat italià de l'època.

1. L'ECONOMIA AGRÀRIA I DESENVOLUPAMENT COMERCIAL

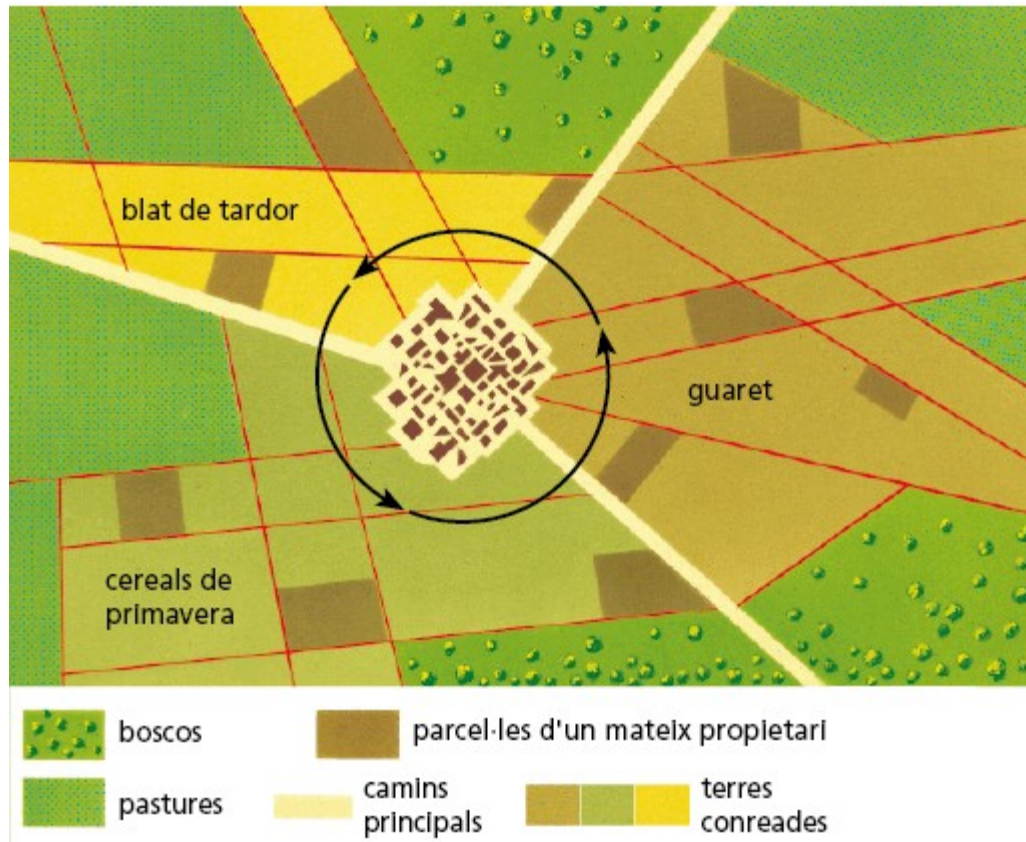
LA PERVIVÈNCIA DE L'ECONOMIA AGRÀRIA

Des del punt de vista econòmic, al començament del segle XVIII, l'agricultura era l'activitat més important. Es tractava d'una agricultura de subsistència, amb un sistema de conreu basat en la rotació triennial amb guaret (*terra que no se sembra durant un temps perquè descansi*). Els rendiments eren molt baixos i s'orientaven a l'autoconsum. Els intercanvis eren escassos i es feien en mercats locals o regionals.

Periòdicament es produïen les anomenades crisis de subsistència, uns períodes d'escassetat d'aliments i d'alça de preus. Aquestes crisis generaven fam i misèria i, sovint, eren l'origen de revoltes populars.

La terra estava en mans de la noblesa i del clero, que tenien grans propietats. La majoria de la població eren pagesos que treballaven les terres dels seus senyors i, a més, estaven sotmesos al pagament d'impostos elevats.

Sistema de rotació triennal amb guaret.

ELS CREIXEMENTS DEMOGRÀFIC I ECONÒMIC

Durant el segle XVIII, després dels llargs conflictes del segle XVII (Guerra dels Trenta Anys), la firma del Tractat d'Utrecht (1713) va donar pas a un període de pau internacional relativa.

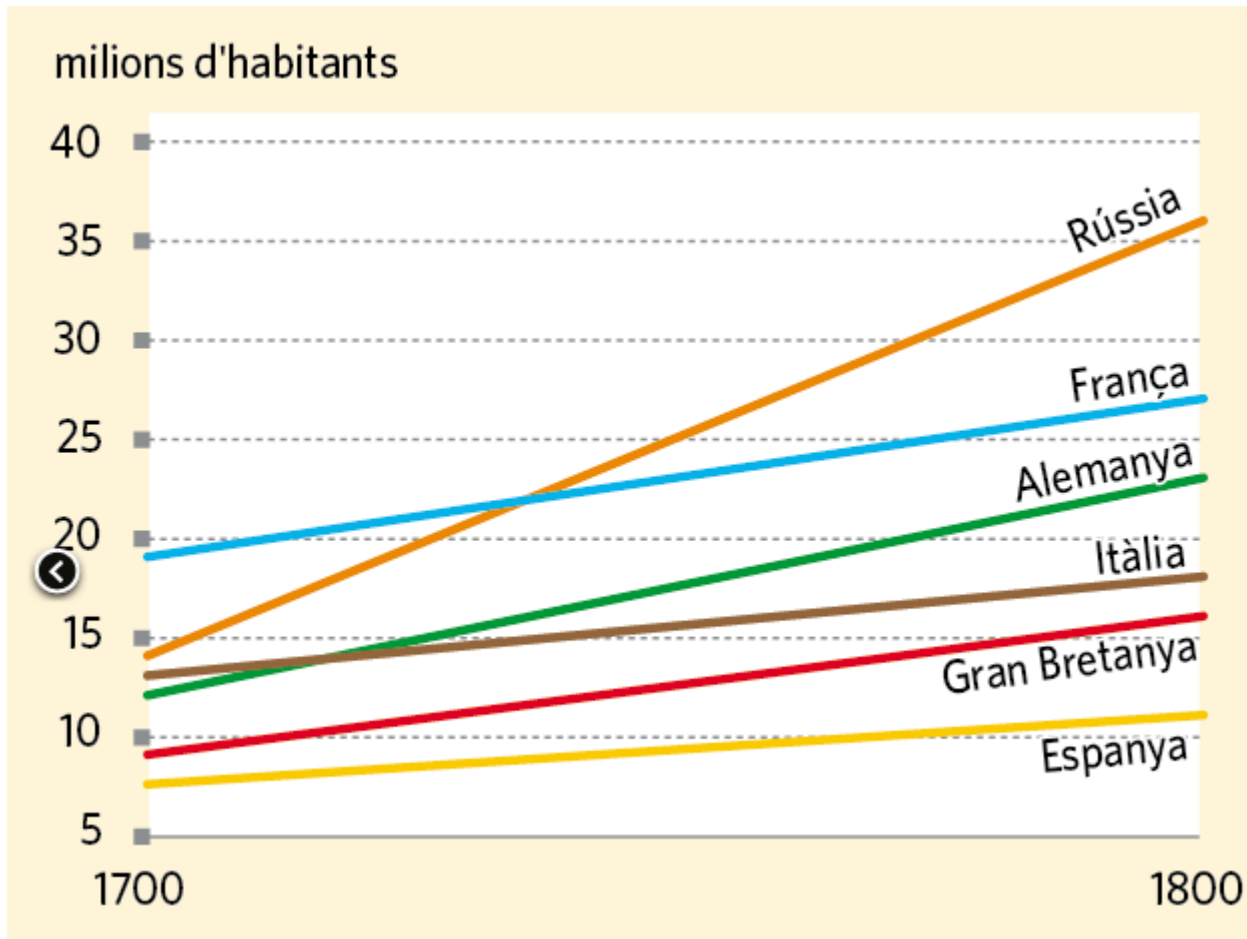
En aquesta situació, la població va augmentar considerablement i, entre el 1650 i el 1800, Europa va passar de 100 a 200 milions d'habitants. Aquest creixement demogràfic també va ser degut a l'absència de grans epidèmies i a la introducció de conreus nous (patata, blat de moro...).

L'augment de la població va comportar un creixement de la demanda de productes i una alça de preus que va incrementar els guanys dels propietaris. Aquests, estimulats per la possibilitat d'obtenir més beneficis, van augmentar la producció.

Les monarquies van potenciar aquest creixement econòmic i van impulsar reformes en l'agricultura, van finançar la instal·lació de manufactures (*es transforma la matèria primera en productes elaborats manualment o amb l'ajuda de màquines* . A diferència dels gremis, al s.XVIII, es van crear establiments industrials on reunien molts treballadors. Va ser el sistema de producció dominant fins a la revolució industrial) dedicades a la producció d'objectes de luxe i van protegir les companyies comercials que recorrien el món a la recerca de mercats. En conseqüència, el comerç es va incrementar notablement.

Per a la mobilitat dels productes era essencial disposar d'una xarxa de transport i això va estimular, al llarg del segle XVIII, el millorament de

Creixement demogràfic en el segle XVIII.

6. LA MONARQUIA BORBÒNICA A ESPANYA LA GUERRA DE SUCCESSION (1701-1714).

Carles II, darrer monarca hispànic de la casa d'Àustria, va morir sense descendència l'any 1700. La successió la van disputar l'arxiduc Carles d'Habs-burg, germà de l'emperador d'Àustria, i Felip de Borbó, nét de Lluís XIV de França, designat successor en el testament reial. El nou rei, Felip V, va entrar a Madrid el 1701 i més tard es va fer reconèixer als estats de la Corona d'Aragó.

El temor pel poder que França assoliria si s'unien les dues corones va comportar una aliança europea, que va donar suport a l'arxiduc Carles. La Gran Bretanya, Holanda, Portugal i l'Imperi Austríac van declarar la guerra a França i a Espanya. Així es va iniciar la Guerra de Successió, que va ser alhora un conflicte internacional i una guerra civil a Espanya.

L'entronització dels Borbó va significar la introducció del model absolutista francès a Espanya, molt uniformista i centralitzat, que no va ser ben rebut a la Corona d'Aragó pel temor que no respectés els seus furs (*Illeis i costums de l'EM per regular la vida local*) i les seves institucions de govern. En aquest conflicte Castella es

A Europa, la guerra semblava favorable a les potències antiborbòniques, però, a la Península, les tropes filipistes es van imposar a la batalla d'Almansa (1707), que va suposar l'ocupació de València, Aragó i algunes comarques de Catalunya. El conflicte va fer un gir el 1711, quan l'arxiduc Carles va heretar la Corona d'Àustria. Temorosos de l'excessiu poder dels Habsburg a Europa, la Gran Bretanya i Holanda van retirar el seu suport a l'arxiduc.

El Tractat d'Utrecht (1713) va posar fi al conflicte internacional i va reconèixer Felip V com a rei d'Espanya a canvi de la renúncia d'unir les corones de França i Espanya. A més, es va desmantellar l'imperi hispànic a Europa: el Milanesat, Nàpols, Flandes i Sardenya van passar a Àustria, i la Gran Bretanya obtenia Gibraltar i Menorca. Però un cop signada la pau, Barcelona i altres ciutats de Catalunya van decidir combatre les tropes borbòniques. La resistència es va allargar fins a l'11 de setembre del 1714, en què Felip V va ocupar Barcelona i, poc després, tota Catalunya va quedar sotmesa a la seva autoritat.

La Guerra de Successió (1701-1714).

- Gravat que representa el setge final de Barcelona l'onze de setembre del 1714

Monarques espanyols del segle XVIII

Felip V (1700-1746)

Ferran VI
(1746-1759)

Carles IV
(1788-1808)

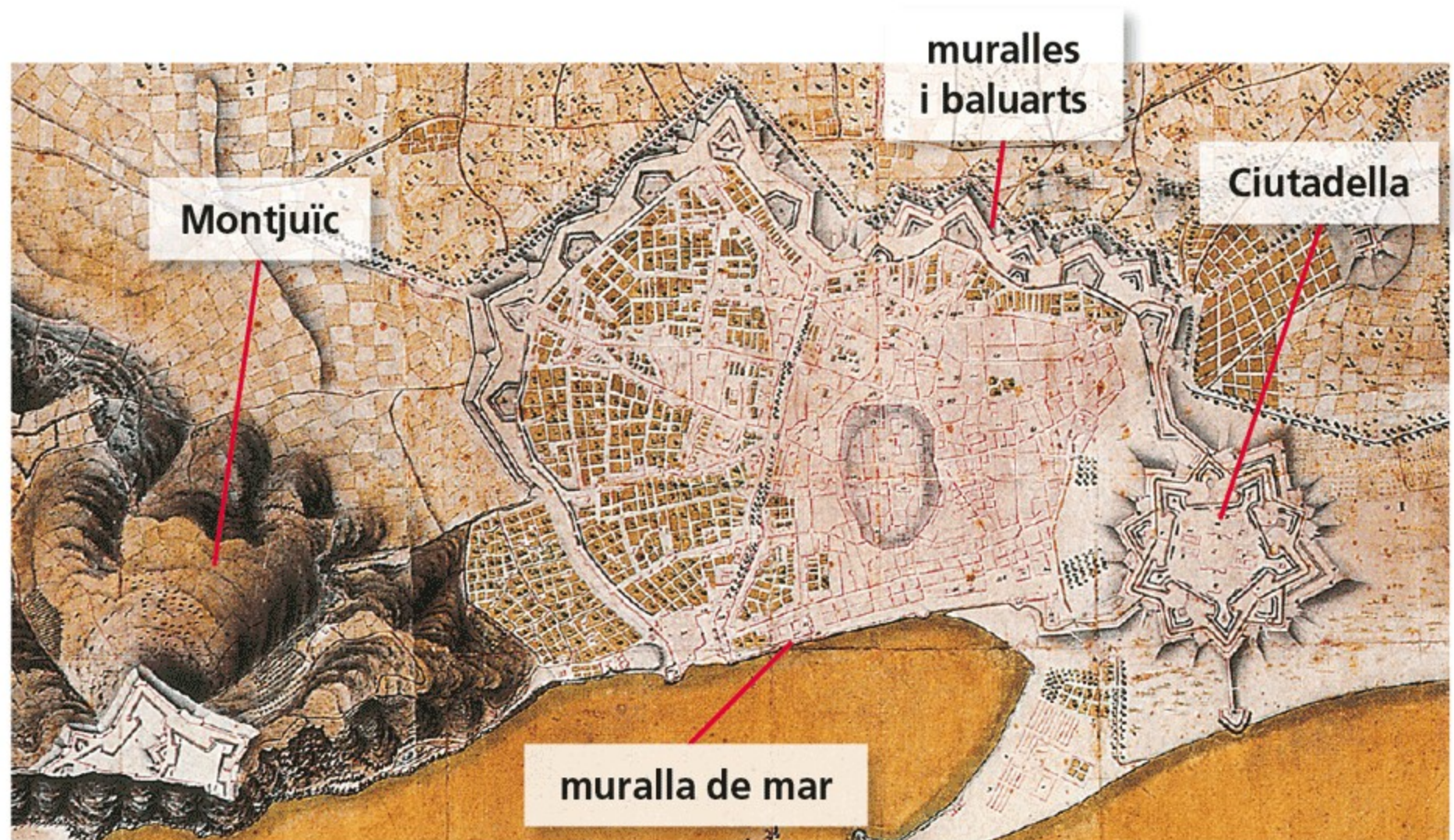
LES CONSEQÜÈNCIES DE LA DERROTA

L'ocupació del territori català va tenir conseqüències immediates. Com a càstig per haver-se revoltat, Catalunya va ser ocupada militarment, diverses fortaleses van ser enderrocades i molts austriacistes van haver d'exiliar-se.

A més, l'any 1716 es va publicar el Decret de Nova Planta, que suprimia les constitucions de Catalunya, hi imposava les lleis i el sistema administratiu de Castella i fixava el castellà com a idioma oficial. Les Corts, la Generalitat, el Consell de Cent i totes les institucions municipals van ser abolides mentre s'imposava a Catalunya una nova estructura de govern formada per:

- El Capità General, la màxima autoritat, que actuava en nom del rei i presidia la reial audiència, un òrgan assessor amb funcions judicials i de govern. El territori va quedar dividit en corregiments controlats per un corregidor, que nomenava elsalcades i els regidors dels municipis.
- La superintendència de Catalunya, que tenia cura de la recaptació de totes les contribucions. Per uniformitzar el sistema impositiu es va crear el cadastre, un impost directe que gravava els béns immobles, les rendes derivades del treball i els beneficis del comerç i la indústria.

Plànol de la Barcelona del segle XVIII. Per garantir el control de la ciutat, el rei Felip V va fer construir una gran ciutadella militar, que va comportar l'enderrocament de més de 800 cases del barri de la Ribera.

L'ABSOLUTISME BORBÒNIC

Els monarques de la dinastia dels Borbó de la primera meitat del segle XVIII (Felip V i Ferran VI) van implantar a Espanya el model d'ab-solutisme centralista francès. Els regnes de la corona espanyola van quedar unificats sota les lleis, les institucions i l'administració del regne de Castella i tots els poders es van concentrar en mans del monarca.

Les corts dels diferents regnes van ser anul·lades, excepte les castellanques, que només es reunien a petició del monarca o per jurar l'hereu de la corona. Els consells es van mantenir, especialment el de Castella, però tenien una funció exclusivament consultiva. Per ajudar-se en les seves funcions, el rei nomenava uns secretaris, que es reunien al Gabinet, antecedent del Consell de Ministres.

7. EL REFORMISME IL·LUSTRAT DE CARLES

III

LA INFLUÈNCIA DE LA IL·LUSTRACIÓ A ESPANYA

Com a la resta d'Europa, a l'Espanya del segle XVIII va sorgir un grup de pensadors il·lustrats preocupats per la decadència d'Es-panya després de la crisi de l'imperi espanyol. Es van fixar com a objectius principals el creixement econòmic, la reforma de la societat, la millora de l'ensenyament i la modernització de la cultura.

Entre aquests il·lustrats podem destacar Gaspar Melchor de Jovellanos, el comte de Floridablanca, el comte de Campomanes, Pablo de Olavide, el marquès de l'Ensenada i el comte d'Aranda.

Però l'absència a Espanya de grups burgesos amplis, el conservadorisme dels mitjans intel·lectuals i el pes enorme de l'Església catòlica van dificultar l'expansió de les idees de la Il·lustració. Llavors, la majoria dels il·lustrats van acabar col·laborant amb la monarquia, convençuts que només un poder fort era capaç de tirar endavant les reformes necessàries.

Carles III firma el decret que estableix la llibertat de comerç amb Amèrica (1778).

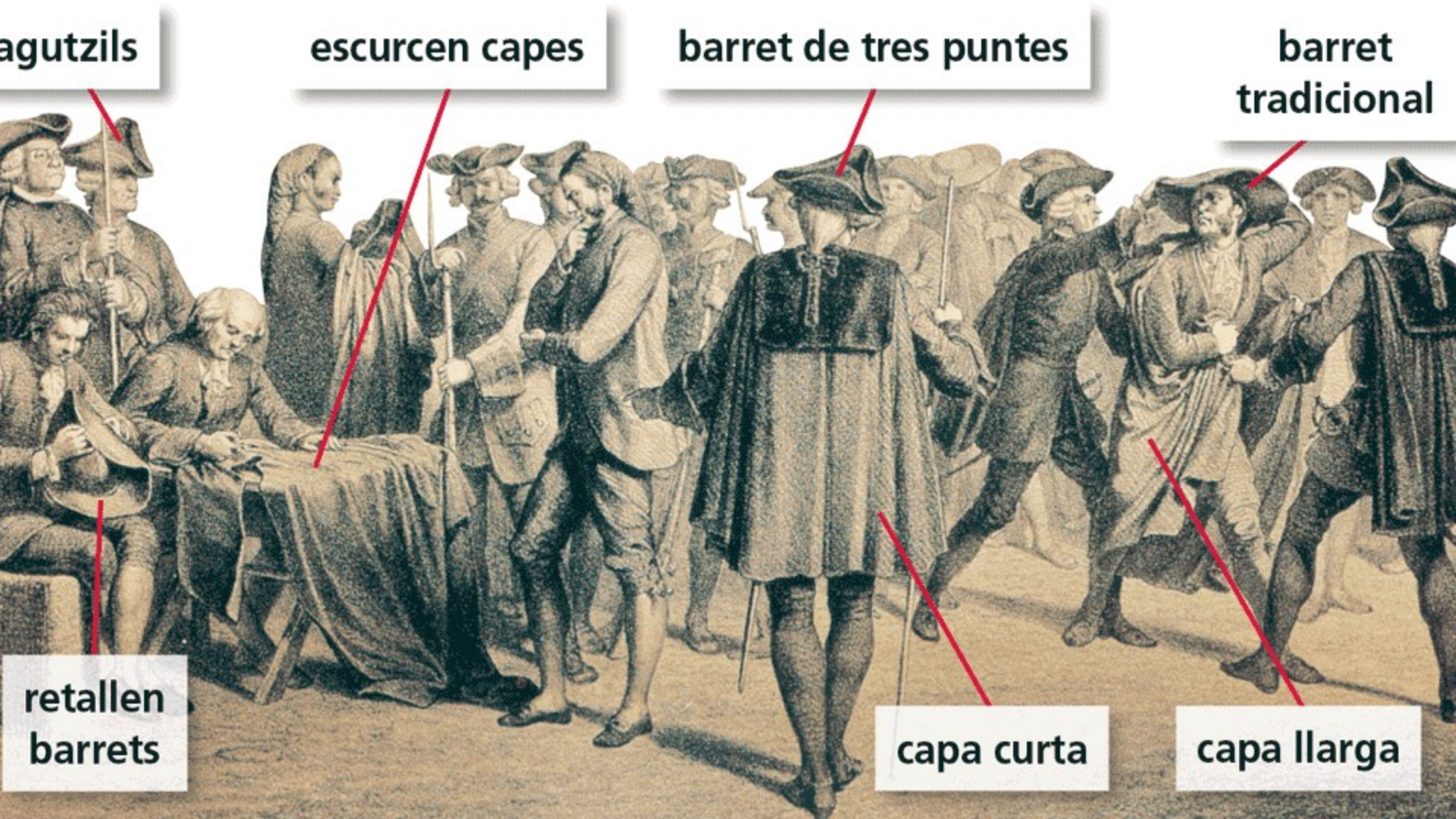

EL DESPOTISME IL·LUSTRAT

El monarca Carles III (1759-1788), sense renunciar al seu poder i sense menyscabar els privilegis nobiliaris, va escollir il·lustrats com a consellers, com ara el comte d'Aranda i el comte de Floridablanca, i va escometre una sèrie de reformes característiques del Despotisme Il·lustrat. Les més importants van ser:

- Imposar l'autoritat reial sobre l'Església, fins i tot va arribar a expulsar d'Espanya els jesuïtes (1767).
- Crear noves escoles dedicades a l'ensenyament primari i reformar els estudis universitaris.
- Decretar honestes totes les professions (1783).
- Limitar els privilegis de la Mesta i colonitzar noves terres.
- Liberalitzar els preus del blat (1765) i decretar la llibertat de comerç amb Amèrica per a tots els ports espanyols (1778).
- Impulsar i protegir les Societats Econòmiques d'Amics del País, dedicades al foment de l'agricultura, la indústria i el comerç.

Gravat on es mostra com els agutzils obligaven la població de Madrid a complir les disposicions de Squillace sobre la indumentària masculina.

agutzils

escurcen capes

barret de tres puntes

barret tradicional

retallen
barrets

capa curta

capa llarga

EL CREIXEMENT ECONÒMIC DEL SEGLE XVIII

Al començament del segle XVIII, Espanya continuava sent una societat essencialment rural, amb una agricultura de rendiments escassos, tècnicament endarrerida i amb la major part de les terres en mans dels privilegiats. Ara bé, el creixement demogràfic i econòmic general a tot Europa i les mesures reformistes de Carles III van donar lloc a una certa millora de la demografia i de l'eco-no-mia.

En primer lloc, la població va créixer i va passar, aproximadament, de set milions i mig d'habitants al començament de la centúria a onze milions a la darrereria. Aquest creixement demogràfic va fer augmentar la demanda de productes i va estimular la producció agrícola i artesanal.

En segon lloc, una sèrie de millores agrícoles, com ara l'extensió de l'espai conreat, la introducció de nous conreus, l'expansió del regadiu i l'augment de la viticultura, van permetre l'increment de la producció agrícola.

En tercer lloc, la liberalització del comerç va permetre l'expansió del comerç d'ultramar a partir de les companyies comercials, que negociaven amb productes colonials (cafè, tabac, sucre) als ports espanyols i americans.

Finalment, la creació de les manufactures reials (vidre, ceràmica, tapissos) i la protecció de les manufactures privades (tèxtil i siderúrgia) van permetre l'augment de la producció. Per protegir la indústria nacional de la competència exterior, es van dictar nous aranzels (*impost duaner sobretot sobre les importacions, s'estableixen per protegir la indústria nacional*).

No obstant això, no es va solucionar l'obstacle principal per al desenvolupament industrial: l'escassa demanda com a conseqüència de la pobresa de la pagesia. Per aquesta raó, els il·lustrats van insistir en la necessitat d'una reforma agrària que posés fi a la concentració de la terra en mans dels privilegiats.

Interior d'una manufactura de ceràmica del segle XVIII amb majoria de mà d'obra femenina, segons un quadre de l'època.

8. LA CATALUNYA DEL SEGLE

XVIII

LA IL·LUSTRACIÓ A CATALUNYA

La derrota del 1714 va comportar el tancament de les universitats catalanes, en especial la de Barcelona, que va ser substituïda per la Universitat de Cervera, ciutat que havia fet costat a la causa filipista. Com a resposta, la societat civil catalana va impulsar la creació de noves institucions dedicades al foment de les lletres i les ciències, les quals van recollir el nou esperit il·lustrat europeu.

D'aquesta manera, amb la voluntat de contribuir al desenvolupament cultural i de modernitzar l'economia del país, es van crear una sèrie d'institucions econòmiques (Junta de Comerç), acadèmies (de Bones Lletres, de Ciències Naturals, d'Art, de Medicina...) i escoles (de Nàutica, de Comerç...). Aquestes institucions estaven impulsades per la naixent burgesia de negocis i tenien finalitats eminentment pràctiques.

Aquest caràcter fonamentalment aplicat de la Il·lus-tració a Catalunya, amb un predomini del pensament mercantilista i industrialista, diferia força dels interessos dels il·lustrats espanyols, més agraristes i vinculats a l'absolutisme reformista. Entre els il·lustrats catalans van destacar laume

UN SEGLE D'EXPANSIÓ ECONÒMICA

El segle XVIII va ser una etapa de creixement econòmic i demogràfic. La població de Catalunya va passar de 700000 habitants l'any 1717 a 1200000 el 1787, com a conseqüència de la davallada de la mortalitat i d'un notable augment de la natalitat. Aquest procés va anar acompanyat d'una urbanització creixent; Barcelona va superar els 100000 habitants al final del segle.

Cap al 1725 Catalunya va iniciar un procés de transformació econòmica que va assentar les bases del progrés industrial del segle XIX. L'es-pe-cia-litza-ció agrària, el desenvolupament de les manufactures tradicionals, el sorgiment d'una nova indústria cotonera, basada en l'estampació d'indianes, i la consolidació d'una economia de mercat orientada a l'exportació van ser els eixos d'aquesta modernització.

La indústria catalana del segle XVIII.

L'ART DE LA DARRERIA DEL SEGLE XVIII

El segle XVIII va ser una època de trànsit entre l'art rococó, que va mantenir el gust estètic de l'Antic Règim, i el Neoclassicisme, que, influenciat per la Il·lustració i les idees revolucionàries, va forjar un nou estil basat en el classicisme i la racionalitat.

L'ART ROCOCÓ A EUROPA

Durant el segle XVIII es va originar a França i es va estendre per tot Europa un nou estil artístic: el Rococó. La seva estètica, elegant i refinada, reflectia el gust de l'aristocràcia i de la burgesia urbana, que van convertir la decoració dels seus palaus en una mostra d'ostentació i de riquesa.

- J. H. Fragonard: El gronxador, 1766. Aquesta obra resumeix l'esperit del període rococó i reflecteix la frivolitat de la vida cortesana i de l'alta noblesa de la França del segle XVIII.
- J. H. Fragonard: *El gronxador*, 1766

Ornamentació i intimisme

L'arquitectura rococó va seguir els models estètics de l'estil bar roc, tant en l'àmbit religiós (esglésies) com en el civil (palaus). La seva aportació principal va ser la decoració dels interiors amb una ornamentació profusa basada en línies ondulades i en la asimetria. Per a la seva elaboració, s'usaven materials senzills (estucs, pintures, daurats...), que aconseguien un gran impacte visual amb uns costos més reduïts.

L'escultura rococó, a part de l'ús decoratiu en els espais arquitectònics, va destacar pel descobriment de la tècnica de la porcellana, importada des d'Orient. Aquesta nova tècnica va propiciar un tipus d'escultura de petit format, ideal per a la decoració d'interiors

Una pintura aristocràtica

La pintura també reflectia l'ambient refinat i despreocupat de les classes privilegiades. Per representar aquest ambient galant, la gamma cromàtica utilitzada es va renovar amb colors clars, com ara el gris, el verd poma, el blau cel, el rosa pàl·lid i el beix. A més, el predomini del color sobre el dibuix va afavorir el desenvolupament d'una nova tècnica pictòrica: el pastel.

La temàtica variava segons el país. A França, els temes amorosos i les festes aristocràtiques van dominar l'obra de petit format d'artistes com ara J. A. Watteau, François Boucher i J. H. Fragonard.

A Itàlia, van destacar els pintors de paisatges urbans (*vedute*), com ara Canaletto, i el decorativisme exacerbat i teatral de Giambattista Tiepolo. A Anglaterra, les temàtiques principals van ser els paisatges campestres i els retrats de la noblesa, com ara els de Thomas Gainsborough, William Hogarth i Joshua Reynolds.

L'ART ROCOCÓ A ESPANYA I A CATALUNYA

Al segle XVIII, l'estil rococó es va utilitzar, sobretot, als espais interiors dels palaus reials i aristocràtics, seguint el gust francès.

Paral·lelament a la decoració d'espais interiors, es va continuar la tradició escultòrica en fusta policromada de temàtica religiosa, tant en retaules com en figures o escenes de passos de Setmana Santa. En són un bon exemple les escultures de Francisco Salzillo (*Oració a l'hort*) i les obres de Narciso Tomé (*El transparent de la catedral de Toledo*).

La pintura rococó espanyola va reflectir l'intimisme i el gust galant propi de la classe aristocràtica de l'època. En són un bon exemple les obres de Luis Paret y Alcázar. A Catalunya destaca Francesc Tramulles (*Màscara Reial de Carles III*).

Canaletto: El gran canal c. 1750. Aquestes vistes idíl·liques de la ciutat representaven les postals de l'època que els visitants de la ciutat s'emportaven com a record.

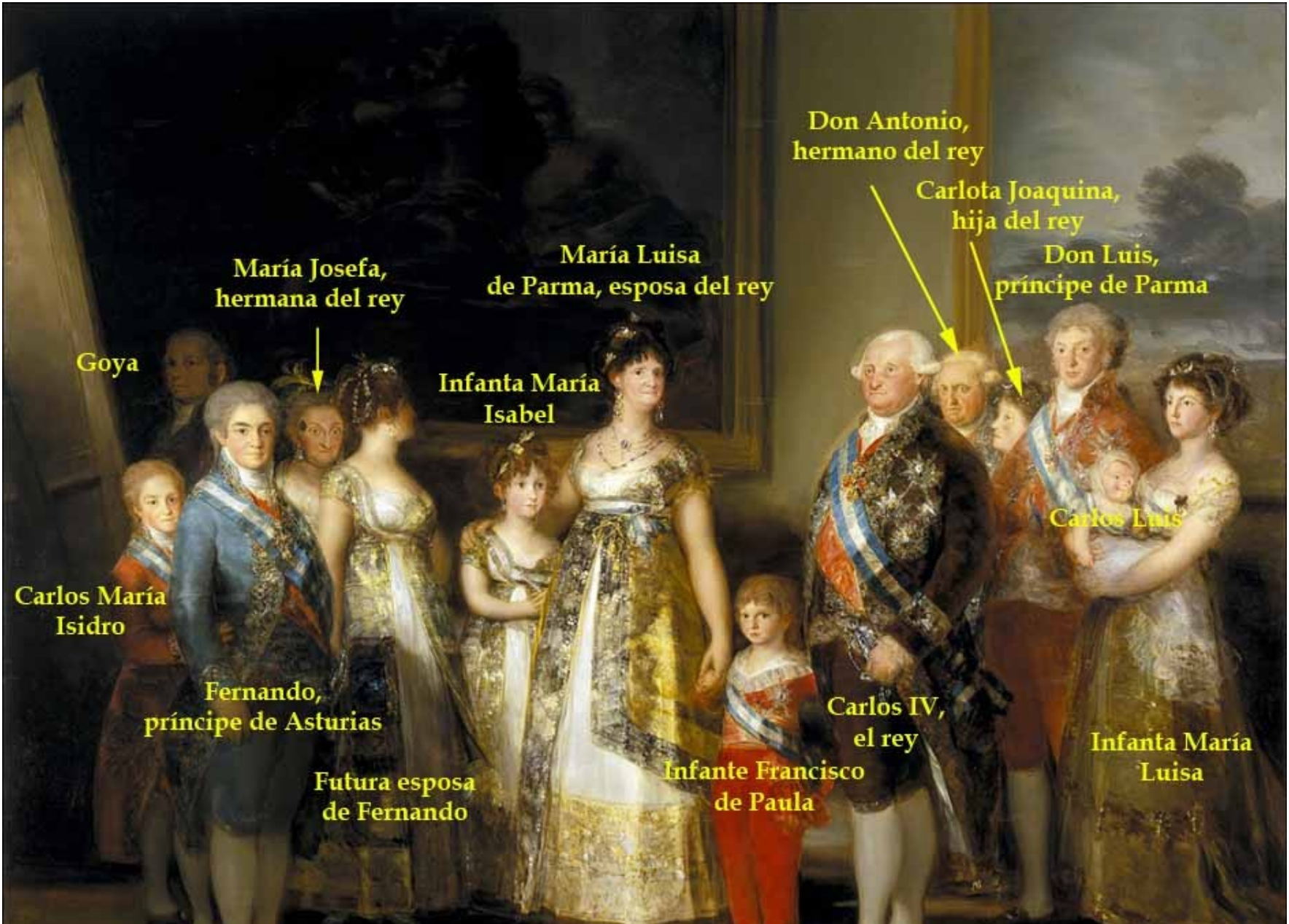
FRANCISCO DE GOYA (1746-1828)

Nascut a Fuendetodos (Saragossa) Goya va ser un artista únic, l'obra del qual és difícil de classificar estilísticament a causa de la seva innovació constant.

Els seus inicis, marcats per un viatge a Itàlia, van anar lligats al Barroc tardà i al Rococó, les característiques dels quals va plasmar en els cartons que va pintar per a **la Real Fábrica de Tapices**. Més endavant va anar fent-se un estil inimitable que va avançar cap al Romanticisme i d'Impressionisme.

El 1775 va ser nomenat pintor de la cort. El canvi en la seva personalitat de resultes de la sordesa a partir del 1792 es va reflectir en la seva pintura, que va anar prenent un caire més profund i més crític. Les seves grans preocupacions van ser l'impacte plàstic, la consecució de la màgia de l'ambient al quadre, la provocació d'emocions i el retrat de la realitat més enllà de l'evidència.

La família de Carlos IV, 1801. El color i la intensitat psíquica en el retrat dels personatges caracteritzen l'obra de Goya.

Goya

María Josefa,
hermana del rey

María Luisa
de Parma, esposa del rey

Don Antonio,
hermano del rey

Carlota Joaquina,
hija del rey

Don Luis,
príncipe de Parma

Infanta María
Isabel

Carlos María
Isidro

Fernando,
príncipe de Asturias

Futura esposa
de Fernando

Infante Francisco
de Paula

Carlos IV,
el rey

Carlos Luis

Infanta María
Luisa

A partir d'aquest moment, l'esperit il·lustrat de Goya es va reflectir en alguns dels seus quadres i en la sèrie de gravats Els capritxos, que constitueixen una visió crítica del fanatisme religiós i la superstició. D'altra banda, va criticar la invasió napoleònica i va descriure la brutalitat de les tropes franceses en dos quadres magnífics (La càrrega dels mamelucs i Els afusellaments de la Moncloa) i en una sèrie estremidora de gravats (Els desastres de la guerra).

El retorn de l'absolutisme el 1814 va portar Goya a l'aïllament. Es va retirar a casa seva, **La Quinta del Sordo**, a les parets de la qual va fer les Pintures Negres, plenes de força i de visions oníriques pròximes a l'Expressionisme.

Els darrers anys de la seva vida es va exiliar a Bordeus (França) on va pintar el quadre La lletera, en un estil proper a l'Impressionisme.

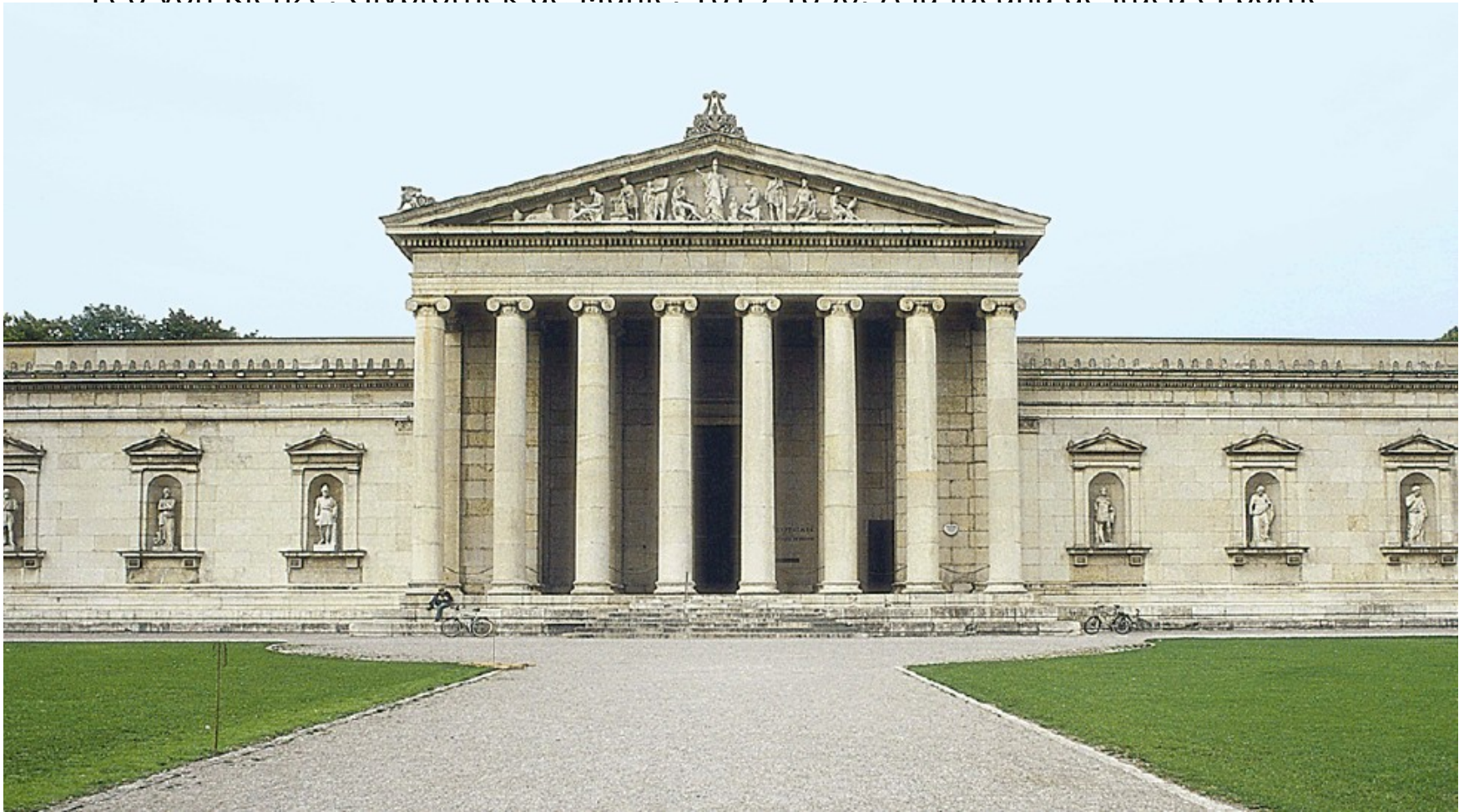
Pelegrinatge a la font de San Isidro, 1819. Aquest detall forma part d'una de les pintures negres de la Quinta del Sordo.

EL NEOCLASSICISME

L'expansió de les idees il·lustrades, els esdeveniments revolucionaris a França i el descobriment d'importants jaciments arqueològics de l'antiguitat clàssica van ajudar a configurar un nou art, el Neoclassicisme. Aquest estil va suposar un retorn a la sobrietat i la racionalitat del Classicisme després dels excessos decoratius del Barroc i del Rococó.

- Leo von Klenze: Glyptothek de Munic, 1815-1830. A la façana destaca el pòrtic

RECUPERACIÓ DE MODELS ARQUITECTÒNICS

L'arquitectura es va inspirar essencialment en els models grecs i romans (columnes, arcs, cúpules, frontons, pòrtics, etc.), i va rebutjar la recarregada ornamentació rococó. Així, la decoració escultòrica es va limitar als frontons, mentre que els murs es van deixar llisos o es van recobrir amb motius senzills d'estuc.

L'arquitectura religiosa va perdre la importància de períodes anteriors i va cedir protagonisme a la construcció de nombrosos edificis públics, com ara biblioteques o museus. En època napoleònica, també es va recuperar el gust d'erigir columnes commemoratives i arcs de triomf, imitant els emperadors romans.

A França, van destacar J. G. Soufflot (*Panteó de París*) i Pierre Vignon (*la Madeleine*), i a Alemanya va excel·lir Leo von Klenze (*Propileus de Munic*).

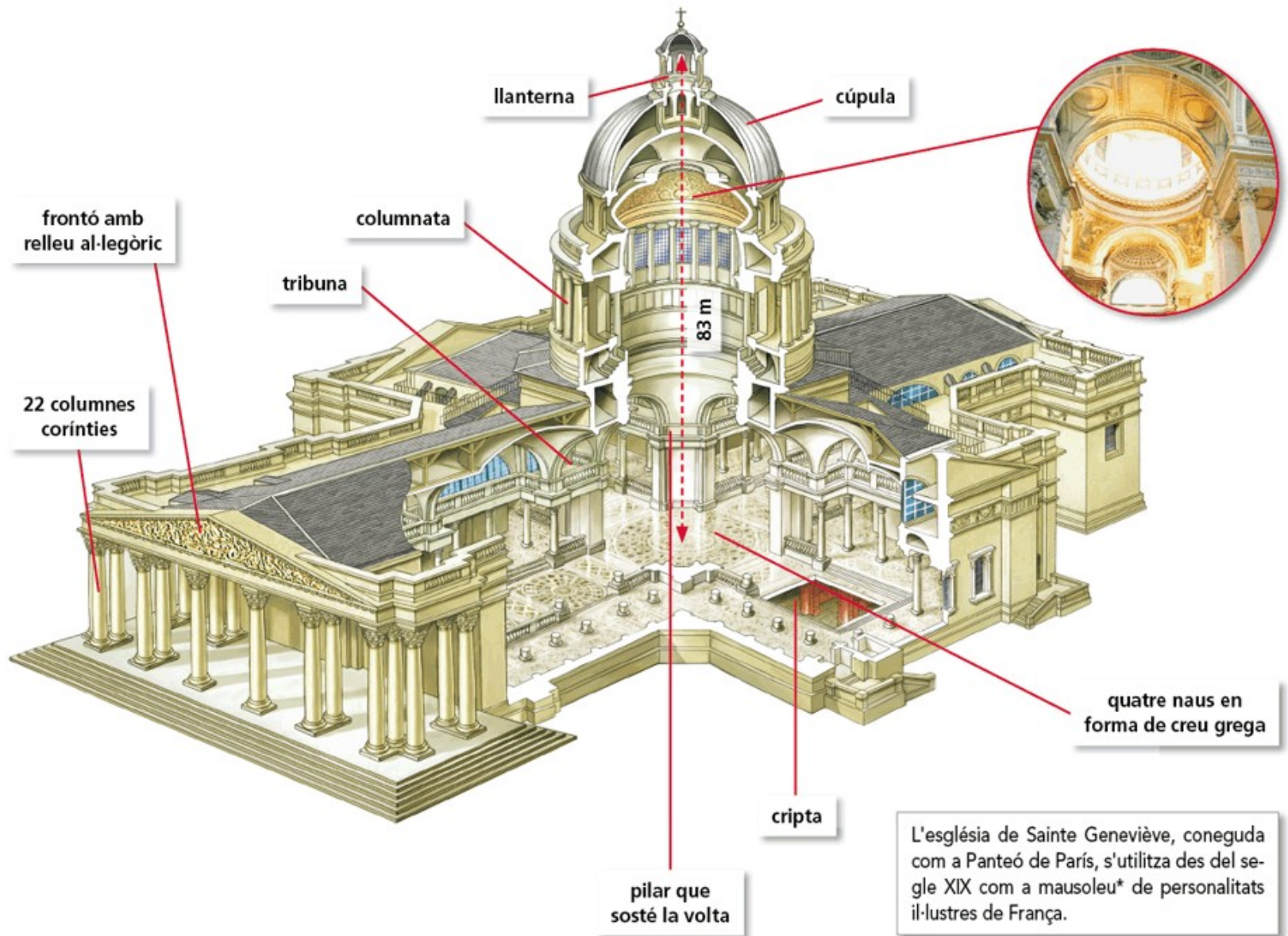
UNA ESCULTURA IDEALITZADA

L'escultura neoclàssica va agafar com a model l'estatuària grecoromana, considerada un patró d'equilibri i harmonia. Els escultors es van centrar, sobretot, en la temàtica mitològica, encara que també van ser abundants el retrat i el monument funerari.

Els materials escultòrics més habituals eren el marbre i, menys emprat, el bronze. Tècnicament, l'artista buscava aconseguir la bellesa i la perfecció, característiques que restaven espontaneïtat i naturalitat a la figura representada.

Entre els escultors neoclàssics van destacar l'italià Antonio Canova i el danès Bertel Thorvaldsen.

El Panteó de París.

Antonio Canova: Paulina Borghese, 1805. Canova va ser el màxim representant de l'escultura neoclàssica.

L'ORDRE DE LA PINTURA NEOCLÀSSICA

En pintura, i malgrat les escasses mostres pictòriques del món clàssic conservades, els artistes neoclàssics es van inspirar en l'ordre i l'equilibri de l'antiguitat. Aquest seguiment del món clàssic es reflecteix en tres punts principals:

Predomini del dibuix sobre el color, perfilant les siluetes de les figures.

Composició ordenada i harmònica, situant els personatges en un pla únic com en els relleus clàssics.

Predilecció per la temàtica mitològica i històrica que transmeten valors exemplars amb intenció moralitzant.

Els artistes neoclàssics més destacats van ser els francesos J. L. David i J. A. Dominique Ingres.

J. A. Dominique Ingres: L'apoteosi d'Homer, 1827. El pintor situa ordenadament tots els personatges en l'espai escènic.

J. L. David: La mort de Sòcrates, 1787. La temàtica i la composició de l'obra, a manera de fris, remetent a la cultura grecoromana.

ELS PIRATES